

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку та аналіз необоротних активів»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Чепурна А. Л.
Керівник: Прийдак Т. Б.
Рецензент: Саванчук Т. М.

Полтава 2023 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ.....	9
1.1. Економічний зміст необоротних активів, їх класифікація та оцінка.....	9
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення	16
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК НАЯВНОСТІ ТА РУХУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ.....	21
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства	21
2.2. Облік наявності й руху необоротних активів та відображення інформації у звітності.....	24
2.3. Податкові аспекти обліку операцій з руху необоротних активів.....	31
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ НАЯВНОСТІ ТА ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	34
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання.....	34
3.2. Аналіз наявності, динаміки та стану необоротних активів	46
3.3. Аналіз ефективності використання основних засобів та шляхи її підвищення	58
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку продуктивних сил необоротні активи як і раніше є найважливішою складовою виробництва. На них, як правило, припадає основна частка від загального обсягу капіталу компанії. Неефективне використання основних засобів і передчасне оновлення негативно позначаються на ефективності управління і фінансових результатах підприємства. Кінцевий результат діяльності компанії багато в чому залежить від якості, вартості, технічного рівня та ефективності використання: обсяг послуг, що надаються, собівартість, прибуток, рентабельність, стабільність фінансового стану.

Сучасні, спочатку, пандемії, сьогодні - військові та інші кризові ситуації функціонування підприємства вимагають оптимального використання важколіквідних матеріальних активів підприємства. Якщо поліпшити інформаційну базу по цих активах для керівництва підприємства і його власників, можливо ефективно управління, основою якого є бухгалтерський облік. Для надання об'єктивної інформації керівникам компанії та зацікавленим сторонам необхідний належний облік, своєчасний аналіз та аудит основних засобів, які важливі для ефективного корпоративного управління.

Чітко організовані обліково-аналітичні та контрольні функції підприємства є одним із основних питань у період невизначеності. Від вирішення цієї проблеми залежить фінансовий стан підприємства, конкурентоспроможність його продукції на ринку, тому це підтверджує актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи.

Значний вклад у дослідження проблем обліку необоротних активів внесли такі відомі вчені-економісти як: Т. В. Акімова [1], В. М. Бредіхін [5], О. М. Бурова [6], А. Василенко [8], В. В. Волошина [6], А. С. Гловнюк [10], Є. П. Гнатенко [9], Л. В. Гуцаленко [10], І. О. Кочура [1], І. Ю. Мокрицька [5], Н. В. Янченко [5], та інші вчені.

Дослідженням проблематики фінансового управління необоротними

підприємства зробили такі науковці: В. М. Алтухов [56], Г. Зайцев [16], Н. Зарганян [16], Г. Кичак [21], О. Пристемський [51], С. М. Рогозян [56], О. Себро [51], Н. М. Селіванова [68], А. В. Фрайман [68], В. М. Шаповал [73] та ін. Аналіз стану активів підприємства, та економіко-правові аспекти їх розвитку досліджували такі вчені: О. С. Брагіна [4], К. І. Загайчук [15], К. О. Кандиба [18], В. В. Рогожкіна [70], В. О. Романовський [4], О. А. Топоркова [15], Н. М. Хорунжак [70] та ін.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є розроблення й вдосконалення науково-методичних і практичних засад обліку та аналізу операцій з необоротними на підприємстві.

З метою досягнення даної мети було поставлено та вирішено наступні завдання:

- дослідити сутність, склад і структуру активів необоротних підприємства та джерела їх формування;
- визначити основні напрями класифікації необоротних активів;
- дослідити елементи політики управління активами необоротними підприємств;
- здійснити аналіз стану первинної документації з обліку руху необоротних активів;
- узагальнити порядок аналітичного та синтетичного обліку руху необоротних активів та порядок відображення залишків у формах фінансової звітності;
- здійснити характеристику і оцінку загальної діяльності та показників фінансово-господарської діяльності ТОВ «XXX»;
- здійснити аналіз наявності, складу та джерела формування необоротних активів, їх вплив фінансовий стан;
- проаналізувати показники руху та ефективності використання необоротних активів ТОВ «XXX»;
- провести оцінку ефективності управлінських рішень щодо необоротних активів і віднайти шляхи поліпшення їх використання.

Об’єкт і предмет дослідження. Об’єкт кваліфікаційної роботи – процес обліку та аналізу операцій з руху необоротних активів на ТОВ «XXX». Предметом кваліфікаційної роботи є сукупність теоретичних та практичних засад обліку та аналізу наявності, руху та використання необоротних активів на ТОВ «XXX».

Методи дослідження. В науковому дослідженні відповідно до поставленої мети використано такі методи: аналіз, синтез та порівняння – для деталізації необоротних активів; емпіричне дослідження із застосуванням бібліометричного підходу та застосуванням інформаційних ресурсів «ResearchGate» і «Google Scholar»; системний підхід при удосконаленні методики відображення інформації про складові необоротних активів на рахунках обліку та у звітності підприємств; статистичний – для дослідження структури необоротних активів у балансі, при використанні цього методу зроблено акцент на використанні електронних таблиць Excel для побудови діаграм. Під час дослідження також використовувались методи - коефіцієнтний, порівняння, вибіркового обстеження та групування та інші прийоми економіко-статистичного дослідження.

Інформаційну базу для наукового дослідження склали законодавчі акти, монографічні дослідження, періодичні фахові видання з питань обліку необоротних активів, фінансова звітність та інша документація ТОВ «XXX».

Наукова новизна одержаних результатів:

1) узагальнено основні етапи аналізу основних засобів. Реалізація результатів аналізу основних засобів включає: оцінку заходів щодо підвищення ефективності рівня технічної оснащеності підприємства, вибір оптимального варіанту заходів, прийняття рішення щодо реалізації обраного варіанту заходів, доведення прийнятого рішення до виконавців, забезпечення контролю за виконанням прийнятих рішень. Запропонована послідовність проведення аналізу основних засобів можуть у повній мірі задовольнити потребу в аналітичній релевантній інформації для власників та інвесторів;

2) розроблено алгоритм реєстрації інформації про порядок нарахування

знос (амортизації) необоротних активів у бухгалтерському обліку від первинної документації до відображення її показників у звітності. Дотримання запропонованої моделі забезпечить отримання достовірної та правдивої інформації у фінансовій звітності підприємства.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що надані рекомендації спрямовані на збагачення практики діяльності досліджуваного підприємства конкретними методиками обліку, аналізу і контролю операцій щодо руху необоротних активів та ефективності їх використання.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження, що ілюструють його новизну, доповідалися й одержали позитивну оцінку на засіданні VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством» (м. Полтава, 30 – 31 березня 2023 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 2 тез у матеріалах конференцій («Облік нарахування амортизації основних засобів», «Організаційно-інформаційна модель аналізу основних засобів») загальним обсягом 0,12 др. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

1.1. Економічний зміст необоротних активів, їх класифікація та оцінка

Ефективність управління підприємством своїми необоротними активами залежить від об'єктивності висновків за результатами аналізу та управління достовірною інформацією про операції з цими активами, які свідчать про те, в які види активів вкладено кошти і наскільки обґрунтовано використовуються інвестиції, а також від реальності розроблених організаційно-технічних заходів. Різні підходи до трактування поняття «необоротні активи» відображено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Економічна сутність необоротних активів у вітчизняній нормативно - правовій документації

Джерело	Визначення терміну	Примітки
НП(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [33]	Необоротні активи – всі активи, що не є оборотними. Оборотні активи – гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців із дати балансу.	Таке визначення не конкретизує склад необоротних активів, а лише зводиться до ідентифікації необоротних активів за строком їх експлуатації
Правління Національного банку України	Необоротні активи - основні засоби (необоротні матеріальні активи) та нематеріальні активи.	Визначення необоротних активів зводиться до поділу необоротних активів на матеріальні та нематеріальні необоротні активи, тому не може бути використано для підприємств інших галузей, зокрема сільського господарства
Фонд державного майна України	Необоротні активи - матеріальні та нематеріальні ресурси, які закріплюються за підприємством на праві господарського відання чи праві оперативного управління та забезпечують провадження його основної діяльності та строк корисної експлуатації яких становить більше одного року або операційного циклу, якщо він більший ніж рік	Дане визначення найповніше розкриває суть необоротних активів, порівняно із попередніми, оскільки окрім вищезгаданих характеристик вказує на необхідність права володіння чи користування необоротними активами суб'єктів діяльності

Від ефективного використання необоротних матеріальних активів в кінцевому результаті залежать показники прибутку, рентабельності, фондівдачі та інші якісні показники господарської діяльності підприємства. Необоротні активи – це активи, що використовуються підприємством у його діяльності протягом тривалого періоду (більше одного року), від використання яких підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, та їх вартість може бути достовірно визначена [19]. Таким чином, облік необоротних активів повинен включати в себе наступну інформацію: про рух необоротних активів; розрахунок вартості ремонту; нарахування амортизації. На основі проведеного дослідження літературних джерел систематизовано та визначено основні критерії визнання як необоротного активу (рис. 1.1).

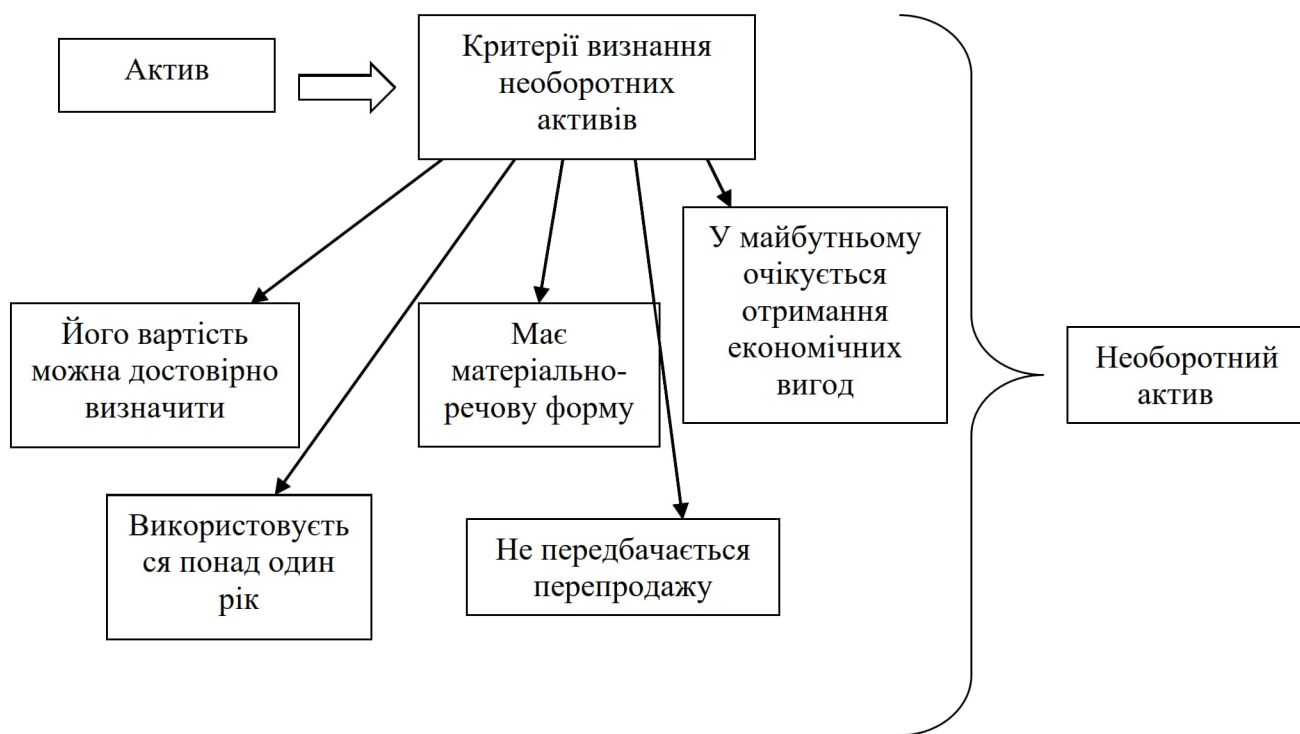

Рис. 1.1. Критерії визнання необоротних активів

П. О. Довгань [12] у своїх наукових працях визначає актив підприємства як економічний ресурс, що перебуває в управлінні підприємства та сформований за рахунок інвестованого капіталу, характеризується детермінованою вартістю, продуктивністю та здатністю приносити дохід, а також постійним кругообігом у процесі використання, пов'язаним з факторами

часу, ризику та ліквідності.

В іноземній економічній та обліковій практиці поняття «необоротні активи» позначають різними термінами, що впливає з особливостей перекладу з різних мов світу. Наприклад, англійською мовою необоротні активи можуть називатися non-current assets (необоротні активи), fixed assets (фіксовані активи), long-term assets (довгострокові активи) тощо.

Класифікація об'єктів необоротних активів описана на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Класифікація необоротних активів

Необоротними активами є ресурси підприємства термін використання

яких більше року або протягом операційного циклу, якщо цим активам більше року (додаток А.1).

Однією із головних складових необоротних активів в бухгалтерському обліку є основні засоби, як сукупність матеріальних активів, які використовуються у процесі виробничої діяльності для виробництва, постачання товарів та надання послуг.

Основні засоби – це матеріальні об’єкти, які утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг, для надання в оренду іншим або для адміністративних цілей; використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду. Він також може бути конструктивно відокремленим предметом, призначений для виконання певних самостійних функцій [18]. Проведемо дослідження сутності основних засобів підприємства (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Основні підходи до визначення сутності основних засобів підприємства

Поділ основних засобів на окремі групи за визначеними класифікаційними ознаками необхідний для розуміння й забезпечення

необхідною достатньою та вчасною інформацією різних груп користувачів для різних цілей. Відтак, об'єктом необоротних активів в вважається закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього. Він також може бути конструктивно відокремленим предметом, призначений для виконання певних самостійних функцій [72].

Якщо ці вимоги не виконуються, то об'єкт необоротних активів не визнається активом і відображається у складі витрат звітного періоду. Визначивши сутність поняття «необоротних активів» слід звернути увагу на критерії їх визнання в різних країнах (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Критерії визнання необоротних активів в різних країнах

Критерії	Країна		
	Україна	Угорщина	МСФЗ
Матеріально-речова форма	+	+	+
Використовуються більше 1 року	+	+	+
Вартість може бути достовірно визначена	+	+	+
Не передбачається перепродаж	+		
Забезпечують діяльність безпосередньо чи опосередковано		+	
Використовується в основній та іншій діяльності			+
Ймовірність економічних вигод	+		+

Оцінка необоротних активів – це грошове вираження первісної вартості об'єктів, які згодом будуть прийняті в бухгалтерському обліку в якості основних засобів, в тому числі земельних ділянок і об'єктів природо-користування, продуктивної і робочої худоби, а також нематеріальних активів [25]. Як свідчить практика оцінки та обліку, у більшості європейських країн в основу первісної облікової ціни при уведенні в дію основних засобів покладено фактичні витрати на придбання, будівництво, уключаючи транспортування, монтаж й інші витрати з їх доведення до експлуатаційного стану. Розглянемо декілька прикладів. Так, наприклад, тільки в Нідерландах і Великобританії дозволено ставити на облік такі активи за ринковою ціною, дооцінювати чи уцінювати їхню вартість у момент придбання. В той же час згідно законодавчих норм Бельгії до балансу включають нововведені об'єкти за нижчим значенням показників первісної чи ринкової вартості (табл. 1.3).

**Порівняльна характеристика оцінки основних засобів в обліку
європейських країн**

Оцінка Країна	За первісною вартістю	За поточною ринковою вартістю	За нижчим значенням первісної чи ринкової вартості
Бельгія	+		+
Данія	+		
Франція	+		
Німеччина	+		
Греція	+		
Італія	+		
Люксембург	+		
Нідерланди	+	+	
Португалія	+		
Іспанія	+		
Швеція	+		
Великобританія	+	+	
Україна	+	+	

Розрізняють такі терміни визначення вартості необоротних активів: первісна, ліквідаційна, переоцінена, залишкова рис. 1.4.

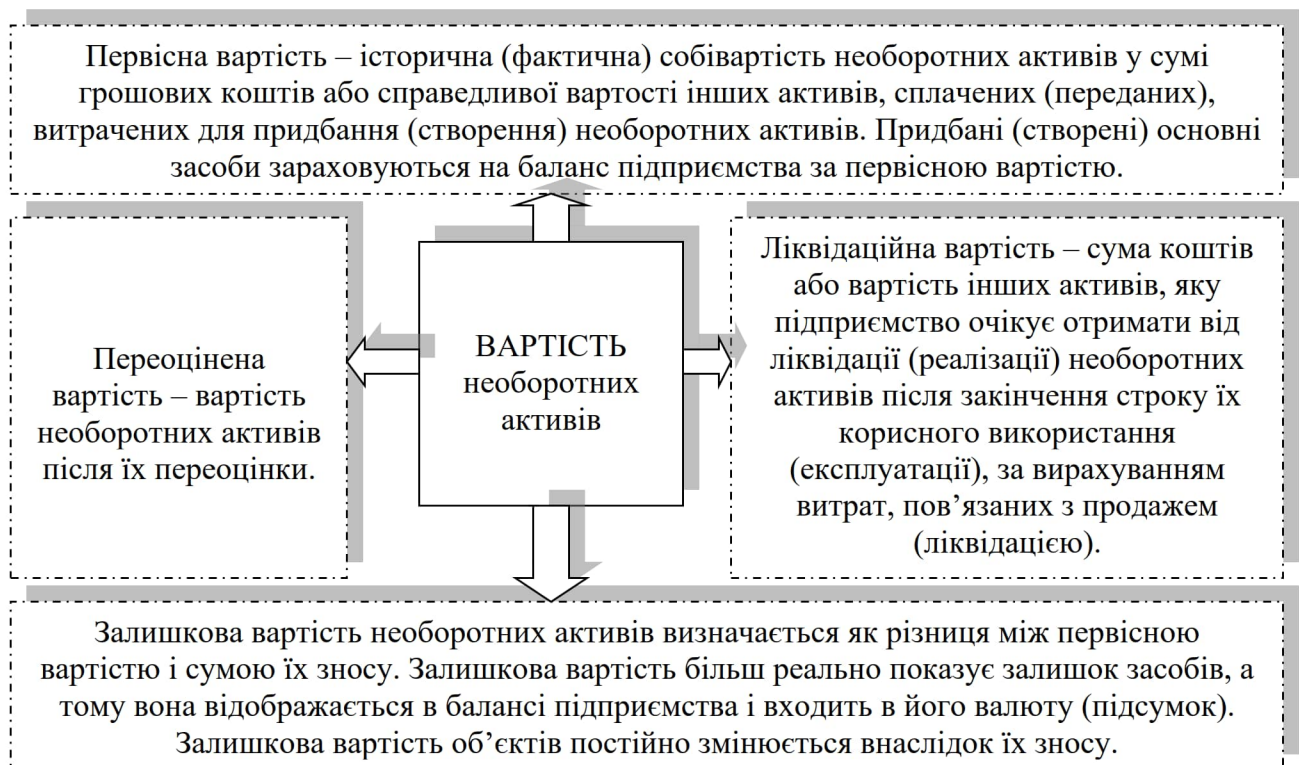

Рис. 1.4. Терміни визначення вартості необоротних активів

Під справедливою вартістю необоротного активу розуміють вартість конкретного об'єкту необоротного активу, який може бути отримано в операціях обміну між проінформованими, зацікавленими та незалежними сторонами. Варто зазначити, що незважаючи на деякі недоліки, оцінка основних засобів за справедливою вартістю залишається обов'язковою відповідно до національних та міжнародних стандартів (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Випадки оцінювання основних засобів за справедливою вартістю

Випадок застосування справедливої вартості	МСБО 16	НП(С)БО7
Безоплатне отримання основних засобів	-	п. 10
Внесення основних засобів до статутного капіталу	-	п. 10
Отримання об'єкта основних засобів в обмін на подібний об'єкт, якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливу вартість	п. 24	п. 12
Обмін об'єкта основного за особу (або частковий обмін на неподібний актив)	п. 24	п. 13
При застосуванні моделі переоцінки для визначення переоціненої вартості	п. 31	п. 17

Отже, оцінка необоротного активу – це специфічна форма ціни, яка використовується для правильного визначення їх загальної вартості, складу та структури, величини амортизаційних відрахувань, собівартості продукції, а також прибутку й рентабельності роботи підприємства (додаток А.2). Обираючи метод оцінки основних засобів суб'єкт господарювання повинен враховувати як переваги так і недоліки в їх застосуванні (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Переваги і недоліки методів оцінки первісного придбання

Переваги	Недоліки
Історична собівартість	
<ul style="list-style-type: none"> - простота використання; - високий рівень об'єктивності та надійності; - позбавляє систему обліку від прогнозних та ймовірних показників. 	<ul style="list-style-type: none"> - неможливість адекватного відображення прибутку та вартості активів; - неможливість відобразити цінність активу на основі понесених витрат; - суперечність із принципом обачності.
Справедлива вартість	
<ul style="list-style-type: none"> - призводить до підвищення надійності, змістовності та повноти звітної інформації; - є ефективнішою основою для оцінки майбутніх грошових потоків; - дозволяє порівнювати показники звітності різних підприємств. 	<ul style="list-style-type: none"> - має умовний характер; - відображає не реальні угоди, а певну умовну суму, що могла б бути отримана; - потребує додаткових витрат.

Згідно облікової політики ТОВ «XXX», основні засоби можуть підлягати переоцінці [50]. Як правило переоцінка активів відбувається 1 раз на рік (зазвичай, на початок року) та у випадку, якщо залишкова вартість даного об'єкта суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу.

У випадку, коли необоротні активи вибувають з експлуатації, їх відображають в балансі за нижчою з двох оцінок – за балансовою вартістю або чистою вартістю реалізації [7].

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Для прийняття управлінських рішень з управління основними засобами необхідна своєчасна, достатня та достовірна інформація. Її відсутність може призвести до формування даних, що у спотвореному вигляді відображають фінансово-майновий стан підприємств. Саме облікова інформація дозволить сформулювати концепцію ефективного управління основними засобами. В світлі цього доречним є стан дослідження проблем обліку основних засобів, які є основною складовою необоротних активів підприємств та окреслити основні шляхи їх вирішення – табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Аналіз літературних джерел з дослідження проблем обліку основних засобів та шляхів їх вирішення

Джерело	Мета дослідження	Пропозиції, шляхи вирішення проблемних питань
1	2	3
Карпенко В. [19]	вивчення механізмів урахування величини капітальних інвестицій у собівартості; виявлення можливостей удосконалення порядку розрахунку амортизації; обґрунтування впливу факторів капітальні інвестицій та амортизації на обсяг і фінансові результати підприємств	- формування доцільної амортизаційної політики, вилучення коштів на оновлення основних засобів, придбання і розробку нових технологій для диверсифікації видів діяльності; - необхідно вдосконалювати законодавче регулювання у частині питань включення в собівартість діяльності капітальних інвестицій в основні засоби, установлення строків їх корисного використання, включення амортизаційних відрахувань за до оціненими основними засобами у собівартість продукції, товарів, робіт і послуг для створення умов розвитку суб'єктів господарювання.

Продовж. табл. 1.6

1	2	3
Хазанюк А. [69]	розробка рекомендацій щодо вдосконалення обліку основних засобів підприємства шляхом узагальнення теоретичних та оцінки практичних аспектів обраної тематики	<p>- щодо амортизації - визначити доцільний строк корисного використання об'єктів, який не впливає на викривлення інформації про основні засоби у фінансовій звітності. Законодавчо встановити мінімальний строк корисного використання різних видів основних засобів та відмовитися від регулювання цих питань у податковому обліку. Це унеможливить заниження підприємствами строків корисного використання основних засобів та сприятиме отриманню об'єктивної інформації про суму нарахованої амортизації.</p> <p>- щодо переоцінки, то вартість одного об'єкта основних засобів може бути несуттєвою по відношенню до групи основних засобів, тому при переоцінці об'єкта.</p>
Сарапіна О. [59]	обґрунтувати проблемні питання щодо обліку основних засобів та визначити шляхи їх вирішення	<p>- субрахунок 100 «Інвестиційна нерухомість» виключити зі складу основних засобів та виділити в окремий рахунок;</p> <p>- 107 «Тварини» та 108 «Багаторічні насадження» виключити та включити до складу рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи» та виділити окремий рахунок;</p> <p>- капітальні витрати на поліпшення земель включити до субрахунку 101 «Земельні ділянки», а субрахунок 102 виключити зі складу основних засобів;</p> <p>- запровадити нову вдосконалену форму, яка об'єднує акти приймання-передачі та інвентарні картки обліку основних засобів в єдиний документ; та</p> <p>- запровадити в плані рахунків окремі рахунки (результативні та калькуляційні) з субрахунками для поточного та капітального ремонтів для відображення витрат на ремонт основних засобів. За дебетом таких рахунків мають відображатися всі витрати на ремонт основних засобів, а за кредитом – списання завершених ремонтів на витрати звітного періоду. Сальдо на цьому рахунку є сумою незавершеного ремонту;</p> <p>- уніфікувати НП(С)БО 7 з МСБО 16: гармонізувати критерії визнання основних засобів та склад їх об'єктів у П(С)БО 7 з МСБО 16; визначити в НП(С)БО 7 метод амортизації основних засобів, передбачений МСБО 16; визначити в НП(С)БО 7 заходи, які необхідно вживати при переоцінці об'єктів та їх амортизації за рахунок нерозподіленого прибутку Чітко прописані заходи, які необхідно вжити при списанні суми дооцінки об'єкта на нерозподілений прибуток.</p>

Продовж. табл. 1.6

1	2	3
Фрайман А. [68]	узагальнення теоретичних та організаційних основ обліку основних засобів в період карантину, дослідження організації	- власне визначення категорії «основні засоби» – активи матеріальної форми, що використовуються під час господарської діяльності підприємства протягом усього терміну довгострокової експлуатації, під час якої вартість даних виробничих фондів зменшується за рахунок зносу.
	обліку основних засобів в карантинних умовах на підприємстві, а також розроблення рекомендацій щодо їх удосконалення	- комплекс заходів стосовно удосконалення організації обліку основних засобів, враховуючи господарську діяльність підприємства й у період пандемії COVID-19; - графік документообіг основних засобів, який відображає алгоритм від надходження основного засобу до його вибуття; - форма Акту щодо тимчасового виведення з експлуатації основного засобу під час карантинних умов для документального оформлення вимушеного простою; - порядок організації проведення консервації основних засобів для дотримання належної організації передачі даних необоротних активів на консервацію.
Петренко А. [37]	дослідження проблем існування різних підходів до наявної термінології основних засобів, особливостей документального відображення їх руху, автоматизації процесу обліку основних засобів та шляхи їх вирішення.	- удосконалення первинного обліку та оптимізація формату первинних документів; - запровадження внутрішнього аудиту стану, порядку обліку та ефективності використання основних засобів чітко визначеними посадовими особами; - упорядкування зведення кожної групи документів, методів обробки та інформації з обліку амортизації; - повна автоматизація обліку основних засобів; - удосконалення методів нарахування амортизації, визначення доцільного строку корисного використання об'єкта, який не впливає на викривлення інформації про основні засоби у фінансовій звітності, та встановлення необхідності нарахування амортизації після місяця, в якому об'єкт основних засобів введено в експлуатацію; - удосконалення облікового відображення переоцінки основних засобів, недоцільно визнавати результат переоцінки витратами або доходами, а визнавати як зміну додаткового сальдо рахунку операцій з капіталом.
Радіонова Н.	дослідження основних методологічних аспектів обліку і контролю основних засобів.	- вибір оптимальної структури та обсягу облікової інформації, що забезпечує виконання поставлених перед обліком основних засобів завдань; - розробка та впровадження раціональної схеми документообігу, яка дозволяє своєчасно виконувати поставлені завдання при мінімізації витрат трудових, матеріальних та фінансових ресурсів;

1	2	3
Стригуль Л. [62]	дослідження напрямків удосконалення організації обліку і аудиту основних засобів на підприємстві	<ul style="list-style-type: none"> - вибір оптимального складу та обсягу облікової інформації, що забезпечує виконання поставлених завдань з обліку основних засобів; - розробка та впровадження удосконалених форм носіїв облікової інформації, які найбільше відповідають структурі, змісту та характеру інформації; - розробка та впровадження раціональної схеми документообігу, що забезпечує своєчасне виконання завдань з мінімальними витратами трудових, матеріальних та фінансових ресурсів.
Бойко Л. [3]	дослідити значення амортизації основних засобів, методи амортизації та їх вплив на побудову обліку, а також недоліки податкового методу нарахування амортизації та необхідність удосконалення обліку амортизації основних засобів.	<ul style="list-style-type: none"> - оптимальним варіантом при нарахуванні амортизації є відмова від подвійного обліку амортизаційних відрахувань та використання при визначенні об'єкта оподаткування прибутком на прибуток підприємств сум амортизації, нарахованої в бухгалтерському обліку, скориговану певним чином для цілей оподаткування; - доцільно розділи звіту № 11-ОЗ «Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію (знос)» доповнити графами, які б відображали результат переоцінки, втрати від зменшення корисності за звітний період та більш детально розкрити амортизацію основних засобів.
Фальченко О. [66]	шляхи підвищення ефективності використання основних засобів для підвищення фінансової стійкості підприємства і зростання ресурсного потенціалу	<ul style="list-style-type: none"> - технологічне вдосконалення засобів праці: основи впровадження комплексної автоматизації та гнучких виробничих систем - заміна застарілого обладнання, модернізація обладнання - ліквідація "вузьких місць" і диспропорцій у виробничій потужності підприємства - механізація у допоміжних та обслуговуючих виробництвах. розвиток і раціоналізація винахідництва; - продовження терміну експлуатації машин і устаткування шляхом: ліквідації невикористовуваного устаткування (оренда, лізинг, продаж тощо); скорочення термінів ремонту устаткування; скорочення простоїв по всіх змінах і всередині змін; - удосконалення організації виробництва і управління: - поліпшення забезпечення матеріально-технічними ресурсами; удосконалення управління виробництвом на основі новітніх комп'ютерних технологій; розвиток економічної зацікавленості працівників у підвищенні ефективності виробництва.
Малахов В. [25]	обґрунтування напрямків удосконалення організації обліку та аудиту основних засобів на підприємстві теоретичного та практичного характеру	<ul style="list-style-type: none"> - тривалий період використання об'єкта, протягом якого його необхідно обліковувати; технічно складна, багатокomпонентна структура об'єкта має бути врахована та детально відображена на рахунках бухгалтерського обліку; - удосконалення та спрощення робочої документації для проведення аудиту основних засобів підприємств.

В період війни основні засоби підприємства, яке знаходиться в зоні бойових дій чи поблизу можуть бути пошкоджені, знищені або вилучені окупантами (по факту – вкрадені). Тому актуальним питанням є алгоритм дії підприємства в таких випадках, порядок списання майна, яке пошкоджене внаслідок військових дій.

Під час воєнного стану в Україні важливо правильно оформляти передачу техніки на потреби ЗСУ та ТРО. Відображення операцій по примусово відчуженому майну, вилученому, добровільно переданому, порядок нарахування амортизації, документально та в обліку, податкові наслідки є ще одним актуальним питанням сьогодення.

Ці питання викладені у статтях практиків у професійних виданнях [13, 24, 34, 36, 38 39, 48, 50, 58, 61]. Тут в пригоді стануть практичні поради професіоналів, зокрема розглядають питання порядку списання, пошкодження, знищення основних засобів та визначення витрат, документальне забезпечення списання, податкові наслідки.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК НАЯВНОСТІ ТА РУХУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «XXX» (далі - ТОВ «XXX») створене і здійснює свою діяльність на підставі Статуту, затвердженого Протоколом загальних зборів Учасників № 5 від 17.02.2022 р. та діє у відповідності до Цивільного й Господарського кодексів України, чинного законодавства та Статуту. Середньоспискова чисельність працівників у ТОВ «XXX» за 2022 р. становила – 283 осіб.

У ТОВ «XXX» виробництво інструменту базується на 7 сучасних технологіях виготовлення, табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Технології виготовлення інструменту у ТОВ «XXX»

Назва технології	Характеристика
Hydrogen Inert Technology	Спінання інструменту в захисно-відновлювальних середовищах
Hydrogen Inert Technology Line	Спінання інструменту в захисно-відновлювальних середовищах на конвеєрній стрічці
Hot Forged Technology	спінання в металевих пресформах при тиску та високих температурах в автоматичному циклі
Double Hot Pressing	процес подвійного пресування при високих температурах
DIAFIX	орієнтоване розташування алмазних зерен в алмазоносному шарі
Laser Welding	промінь лазера проварює стик між сегментом та корпусом, утворюючи надміцний шов
Contact Welding	приварювання алмазних сегментів до корпусу фрез в автоматичному циклі

Із метою забезпечення вхідного контролю якості сировини відкрито виробничу лабораторію, що відповідає моніторингу технологічного процесу європейського рівня. Основні положення, що визначені Статутом ТОВ «XXX» наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Характеристика ТОВ «ХХХ» відповідно до Статуту

Положення Статуту	Змістове навантаження основних положень Статуту
Юридичний статус	Юридична особа, що має цивільну правоздатність та дієздатність. У своїй діяльності керується Конституцією України та чинним законодавством. Товариство самостійно планує свою фінансову та виробничо-господарську діяльність.
Цілі та предмет діяльності	<p>Мета створення – максимізація прибутку та використання його в інтересах учасників товариства.</p> <p>Асортимент з понад 3 000 продуктів представлений в чотирьох торгових марках: Distar, ADTnS, Baumesser, Mechanic.</p> <p>Включаючи диски для різання, шліфувальні фрези, свердла, різні девайси.</p> <p>Інструмент застосовується на кутошліфувальних машинах, бензорізах, швонарізчиках, свердлильних машинах, стінорізних машинах та на великому переліку іншого обладнання.</p> <p>Різні властивості продуктів широких цінових категорій покривають більшість застосувань у багатьох галузях будівництва.</p>
Майно	Є власністю товариства, переданого йому учасниками, в якості внесків до зареєстрованого капіталу, виробленої продукції, одержаних доходів, а також іншого майна.

Трансформаційні процеси організаційно-правових форм суб'єктів господарювання, насамперед, окреслюють тип правовідносин власності, що формує певний господарський устрій.

ТОВ «ХХХ» – провідний у світі та найбільший в Україні виробник алмазного інструменту у Східній Європі. Десятки тисяч майстрів щодня використовують в роботі інструмент «ХХХ». Основні принципи менеджменту ТОВ «ХХХ»: професіоналізм команди лідерів; фінансова стабільність; стійка ділова репутація. Відтак, система управління ТОВ «ХХХ» ґрунтується на лінійно-функціональній структурі управління товариством та структурними підрозділами. Згідно з Положенням про організаційну структуру ТОВ «ХХХ» в основу структури покладено принцип функціонального управління. В Україні термін «облікова політика» з'явився в бухгалтерському лексиконі на початку 1990-х років в результаті застосування Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Сформувавши правильно облікову політику головний бухгалтер ТОВ «ХХХ» забезпечує ефективність облікового процесу товариства, чим мінімізує матеріальні, трудові та часові витрати під час вирішення облікових завдань. Положення облікової політики фіксуються у Наказі про облікову політику, витяг із якого наведено у додатку Б. З одного боку, склад інформації про необоротні активи повинен бути достатнім, щоб забезпечувати не лише потреби обліку, але й інших функцій управління (планування відновлення основних засобів за їх матеріально-речовим складом і кількістю об'єктів, аналізу використання об'єктів і контролю за їх збереженням), при реалізації яких суб'єкти прийняття рішень використовують облікову інформацію (рис. 2.1).

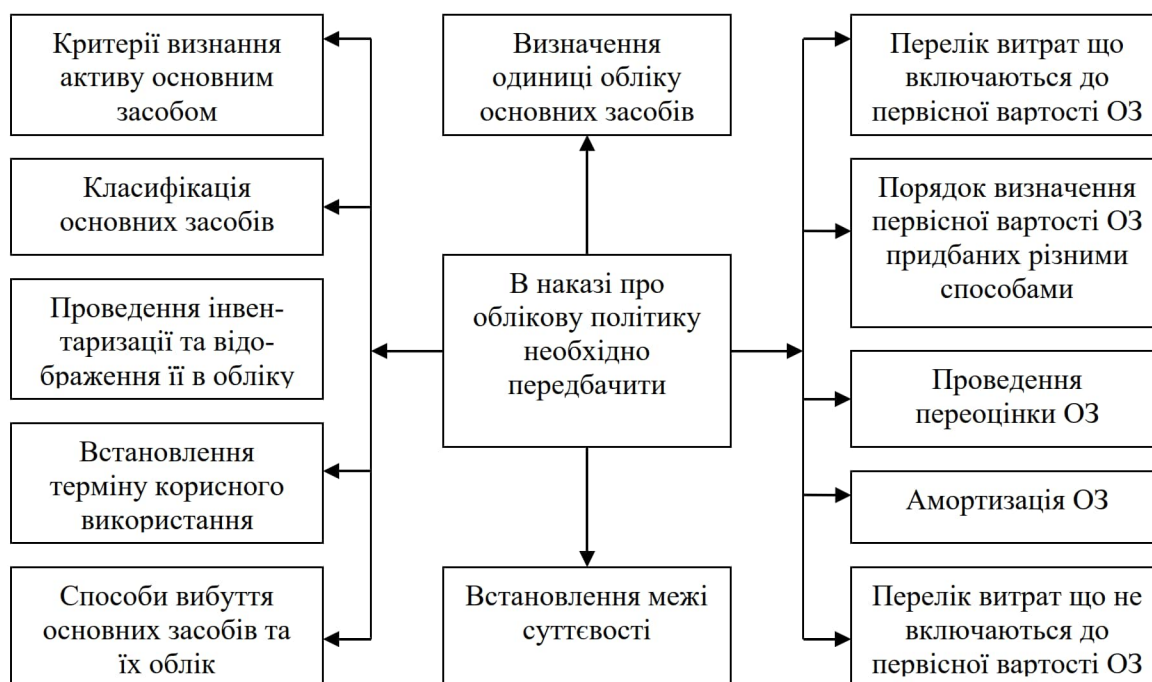

Рис. 2.1. Елементи облікової політики в частині обліку, оцінки та нарахування амортизації необоротних активів

Таким чином, облікова політика - це не тільки сукупність методів бухгалтерського обліку, обраних у відповідь на умови господарювання, а й вибір методів обліку, що дозволяє використовувати різні альтернативи для відображення фактів господарського життя на рахунках, які, в свою чергу, впливають на фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання.

2.2. Облік наявності й руху необоротних активів та відображення інформації у звітності

На думку В. Карпенко, О. Вінниченко, О. Петрикiва необоротні активи підприємства класифікація: матеріальні необоротні активи, нематеріальні активи, фінансові необоротні активи, інші матеріальні активи [19]. Синтетичний облік основних засобів ведеться на рахунку 10 «Основні засоби», де відображається інформації про наявність і рух як власних основних засобів, так і одержаних за умов фінансового лізингу (рис. 2.2).

Основні засоби		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ надходження (придбання) ✓ створення (будівництво) ✓ отримано безоплатно; ✓ лишки при інвентаризації; ✓ поліпшення (модернізація, добудова, переобладнання, реконструкція); ✓ дооцінка об'єктів. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ власні; ✓ фінансова оренда; ✓ оренда цілісних комплексів 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ вибуття (ліквідація); ✓ продаж об'єктів; ✓ безоплатна передача; ✓ часткова ліквідація об'єкта; ✓ крадіжка; ✓ уцінка об'єктів.
<p>Групи основних засобів: 100 – Інвестиційна нерухомість; 101 – земельні ділянки; 102 – капітальні витрати на поліпшення земель; 103 – будинки та споруди 104 – машини та обладнання; 105 – транспортні засоби; 106 – інструменти, прилади та інвентар; 107 – тварини; 108 – багаторічні насадження; 109 – інші основні засоби.</p>		
<p>Рахунок 10 «Основні засоби» призначено для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух власних або отриманих на умовах фінансової оренди об'єктів і орендованих єдиних (цілісних) майнових комплексів, які віднесені до складу основних засобів, а також об'єктів інвестиційної нерухомості.</p>		
<p>За дебетом рахунку 10 «Основні засоби» відображається надходження (придбаних, створених, безоплатно отриманих) основних засобів на баланс підприємства, які обліковуються за первісною вартістю, сума витрат, яка пов'язана з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що призводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єкта; сума дооцінки вартості об'єкта основних засобів.</p>	<p>за кредитом - вибуття основних засобів внаслідок продажу, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом, а також у разі часткової ліквідації об'єкта основних засобів, сума уцінки основних засобів.</p>	
<p>Аналітичний облік основних засобів ведеться щодо кожного об'єкту окремо.</p>		

Рис. 2.2. Характеристика рахунку 10 «Основні засоби»

Рух необоротних активів відбувається внаслідок їх надходження, експлуатації та вибуття. Узагальнення процесу руху необоротних активів в

процесі їх використання у господарській діяльності на підприємстві відображено на рис. 2.3.

Рис. 2.3. Процес руху основних засобів

Первісна вартість таких необоротних активів залежить від того, яким шляхом надійшов об'єкт необоротного активу. Для обліку витрат пов'язаних з придбанням або створенням основних засобів у ТОВ «XXX», використовується

рахунок 15 «Капітальні інвестиції», субрахунок 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів». Під капітальними інвестиціями розуміють затрати на спорудження, виготовлення або придбання основних засобів, а також реконструкцію, розширення і технічне переозброєння діючих підприємств (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Кореспонденція рахунків по обліку придбання основних засобів

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
На умовах передоплати			
Постачальник й одержувач - платники ПДВ			
Перераховано аванс в оплату об'єкта, що придбається	371	311	20000
Нараховано податковий кредит по ПДВ	641	644	4000
Отримано об'єкт основних засобів від постачальника	15	63,685	20000
Списано податковий кредит по ПДВ	644	63,685	4000
Проведено залік заборгованості по перерахованому авансу	63,685	371	20000
Придбаний об'єкт уводиться в експлуатацію	10	15	20000

Кореспонденція рахунків щодо створення об'єктів основних засобів господарським способом ТОВ «XXX» подана в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Відображення в бухгалтерському обліку операцій зі створення об'єктів основних засобів господарським способом

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	дебет	кредит	
Фактичні витрати на спорудження та виготовлення основних засобів	152	23,66 65,20	52000
Зарахування побудованого (виготовленого) об'єкта до складу основних засобів	10	152	52000

Основні засоби ТОВ «XXX» можуть надходити на підприємство і в результаті обмінної бартерної операції або обміну з частковою оплатою грошовими коштами. Оцінка основних засобів залежить від того, чи мав місце обмін подібними або неподібними об'єктами. У випадку обміну подібними активами об'єктами основних засобів без грошової доплати первинна вартість придбаного об'єкта буде дорівнювати залишковій вартості переданого об'єкта

основних засобів. Таким чином, при обмінній операції подібними об'єктами основних засобів фінансовий результат не визначається. Однак якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливу вартість, то первинною вартістю об'єкта основних засобів, придбаного в обмін на подібний об'єкт, буде справедлива вартість придбаного об'єкта. Різниця між справедливою вартістю і залишковою переданого об'єкта включається до складу витрат звітного періоду (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Відображення в бухгалтерському обліку операцій з обміну подібними об'єктами основних засобів без грошової доплати

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	дебет	кредит	
Списано залишкову вартість об'єкта, що передається	972	10	20000
Знос об'єкта, що передається	131	10	30000
Отриманий подібний об'єкт за залишковою вартістю	15	631	20000
Одночасно на суму ПДВ	641	631	4000
Проведено взаємозалік заборгованостей	631	361	20000

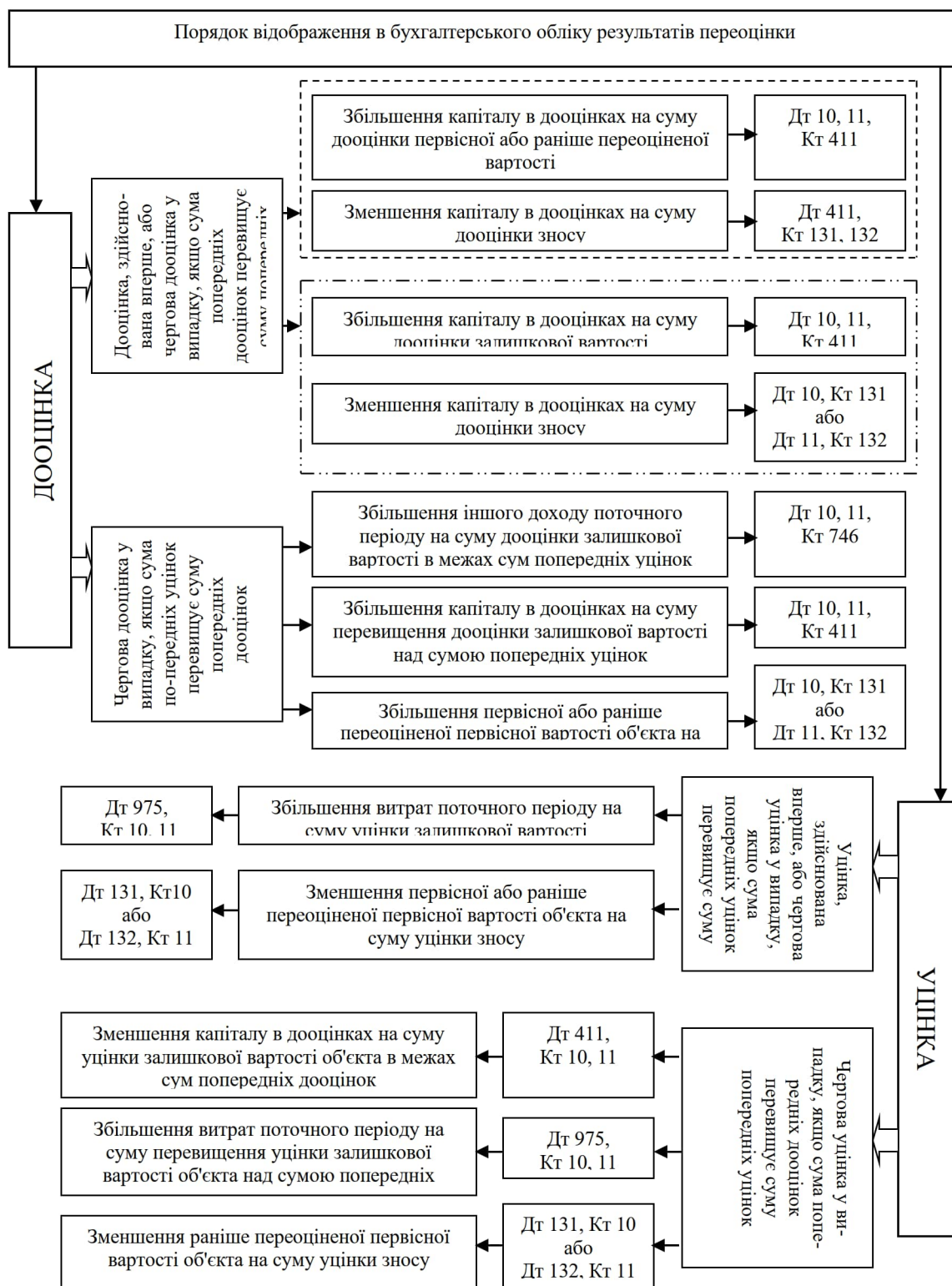
Ремонт основних засобів ТОВ «ХХХ» може здійснюватися як підрядним, так і господарським способом (рис. 2.4).

Поточний ремонт	Модернізація, дообладнання	Капітальний ремонт
Завжди витрати періоду: Дт 91, 92, 93, 94 Кт 20, 22, 66, 68	Завжди збільшення ПВ Дт 15 Кт 20, 22, 66, 68 Дт 10, 11 Кт 15	В залежності від характеру витрат - витрати / збільшення ПВ

Рис. 2.4. Види ремонтів

При підрядному методі всі види робіт виконуються підрядними організаціями, а підприємство замовник оплачує виконані та прийняті роботи на підставі актів виконаних робіт проти пред'явлених платіжних документів. При господарському способі витрати на ремонт основних засобів відображаються за дебетом рахунку виробництва або обігу та кредитом відповідного рахунку. Якщо переоцінка основних засобів проводиться періодично та при цьому враховуються умови відтворення, то відтворювальна вартість дає реальну картину вартості основних засобів і передбачає реальну

оцінку на момент складання фінансової звітності. Розглянемо порядок відображення результатів переоцінки необоротних активів на рахунках бухгалтерського обліку (рис. 2.5).

- - - варіант 1 (згідно з Методичними рекомендаціями № 561); _ . . _ варіант 2 (альтернативний)

Рис. 2.5. Відображення в бухгалтерському обліку дооцінок та уцінок

Приклад. ТОВ «Авангард» (загальна система, платник ПДВ) продало комп'ютер ТОВ «XXX» за 5 400 грн (у т. ч. ПДВ – 900 грн). Первісна вартість комп'ютера – 13 500 грн, сума нарахованого зносу в бухгалтерському та податковому обліку – 13 500 грн. На початок місяця продажу комп'ютер був повністю амортизований (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Відображення в бухгалтерському обліку продажу комп'ютера який був повністю амортизований

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	дебет	кредит	
Списано суму накопиченого зносу	131	104	13 500
Передано комп'ютер покупцю	377	712	5 400
Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ виходячи з договірної вартості	712	641	900
Списано на фінансовий результат дохід від продажу	712	791	4 500

Необоротні активи, відчуження яких планується іншим способом, ніж продаж на дату балансу, не визнаються призначеними для продажу (п. 2 розд. II НП(С)БО 27).

Тому при безплатному переданні основних засобів не переводять до складу необоротних активів, призначених для продажу (на субрахунок 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу»). Безплатне передання об'єктів ОЗ (п. 33 НП(С)БО 7 і п. 40 Методрекомедацій № 561):

- Дт 10 «Основні засоби» – Кт 131 «Знос основних засобів»;
- Дт 976 «Списання необоротних активів» – Кт 10 (на залишкову вартість).

Безоплатне передавання необоротних активів:

- якщо передається дооцінений об'єкт: - Дт 411 «Дооцінка (уцінка) основних засобів» – Кт 441 «Прибуток нерозподілений» (списання суми дооцінки);
- якщо передається безплатно отриманий об'єкт: - Дт 424

«Безоплатно одержані необоротні активи» – Кт 745 «Дохід від безплатно отриманих активів» (списання залишку додаткового капіталу).

Всі господарські операції заповнюються у ТОВ «ХХХ» в електронних документах з використанням програмного бухгалтерського продукту «1С: Бухгалтерія 8.2», автоматично реєструються у Повному журналі господарських операцій та розносяться до аналітичних відомостей та журналів-ордерів по відповідних рахунках, а з них до Головної книги та Оборотно-сальдової відомості (додаток В).

Одним з інформаційних ресурсів є фінансова звітність. Відображенні інформації про рух основних засобів у фінансовій звітності, наведенні у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Відображення інформації про рух основних засобів у фінансовій звітності

Фінансова звітності		
назва форми	назва статті	код рядка
Баланс (Звіт про фінансовий стан)	Основні засоби	1010
	Первісна вартість	1011
	Знос	1012
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)	Амортизація	2515
Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)	Надходження від реалізації необоротних активів	3205
	Витрачання на придбання необоротних активів	3260
Звіт про власний капітал	Дооцінка (уцінка) необоротних активів	4111

Інформація про основні засоби наводиться також у Примітках до річної фінансової звітності. До основних показників, що відображаються у Примітках щодо основних засобів відносяться: вартість первісна або переоцінена), за якою основні засоби відображені в балансі; методи амортизації, що застосовуються підприємством, і терміни корисного використання (експлуатації); наявність та рух основних засобів у звітному році.

2.3. Податкові аспекти обліку операцій з руху необоротних активів

ТОВ «ХХХ» є платником як загальнодержавних, так і місцевих податків, веде окремий облік, в якому відбувається групування інформації про базу оподаткування, визначення показників усіх форм податкової звітності. 20.05.1998 р. товариство взято на облік як платник податків у Головному Управлінні ДПС у Полтавській області, ідентифікаційний номер ХХХХХ. ТОВ «ХХХ» перебуває на загальній системі оподаткування, тобто сплачує податок на прибуток.

Введення податкового обліку передбачено для формування повної та достовірної інформації щодо господарських операцій, які здійснені ТОВ «ХХХ» впродовж звітного періоду

У податковому обліку слід орієнтуватися на норми пп. 14.1.138 ПКУ, відповідно до якого всі основні засоби та інші необоротні матеріальні активи розподілені на 16 груп. Наразі особливої уваги заслуговує питання нарахування податкової амортизації основних засобів. Дві амортизації (у бухгалтерському та податковому обліку) нараховують тільки суб'єкти господарювання, платники на загальній системі оподаткування, які застосовують податкові різниці.

Ведення податкового обліку врегульовано Податковим кодексом України (далі – ПКУ), проте правила нарахування податкової амортизації основних засобів визначено НП(С)БО 7 [34], якщо суб'єкт господарювання веде облік за національними стандартами, або МСБО 16, у разі ведення обліку за міжнародними стандартами. Основними відмінностями нарахування бухгалтерської та податкової амортизації є:

- встановлення вартісного критерію об'єктів основних засобів (для цілей податкового обліку п. 14.1.138 ПКУ встановлено межу – 20000 грн, а для цілей бухгалтерського обліку такий критерій відсутній);

- встановлення мінімальних строків корисної експлуатації об'єктів основних засобів (для цілей податкового обліку строки встановлено п. 138.3.3 і п. 138.3.3 ПКУ, а для цілей бухгалтерського обліку вони відсутні);

- виробничий метод нарахування амортизації (для цілей податкового обліку був відсутній, проте з 23.05.2020 року п. 138.3.1 ПКУ дозволено його використання за певних умов, а для цілей бухгалтерського обліку такий метод передбачено НП(С)БО 7 для вільного використання);

- невиробничі основні засоби (для цілей податкового обліку амортизацію на невиробничі основні засоби не нараховують, а для цілей бухгалтерського обліку не важливо виробничого, чи невиробничого призначення основні засоби амортизація нараховується на об'єкти за загальними правилами);

консервація основних засобів (для цілей податкового обліку з 23.05.2020 року амортизація не нараховується за період не використання основних засобів у господарській діяльності у зв'язку з модернізацією, реконструкцією, добудовою, дообладнання та консервацію, а для цілей бухгалтерського обліку нарахування амортизації припиняється лише за умови вибуття та реалізації об'єкта основних засобів). У разі безоплатно отриманих ТМЦ чи основних засобів ми визнаємо дохід за ринковою справедливою вартістю. За такою ж вартістю відображаємо списання таких ТМЦ. При цьому у платника не виникає права на податковий кредит, а нараховувати податкові зобов'язання необхідно лише у випадку реалізації безоплатно отриманих товарів.

Вилучення (відчуження) транспортного засобу оформлення: Акт про примусове відчуження підписується власником майна і уповноваженими особами військового командування та органу, що погодив рішення про примусове відчуження майна. До акту обов'язково додається документ, що містить висновок про вартість майна на дату його оцінки. У разі відсутності під час складання акту особи, у якої відчужується або вилучається майно, такий акт складається без її участі.

Транспортні засоби обліковуються у складі активів, амортизація нараховується. Після повернення (демобілізації) ТЗ на підставі звіту про оцінку майна, який додається до Акту повернення, підприємство може прийняти рішення про: переоцінку ТЗ в порядку п. 16 НП(С)БО 7 (уцінка): Дт 975 - Кт

105, Дт 131 - Кт 105; ліквідацію (при знищенні ТЗ): Дт 976 - Кт 105, Дт 131 - Кт 105 Компенсація за пошкоджений чи знищений ТЗ: Дт 373 - Кт 716 (нарахування), Дт 311 - Кт 373 (отримання). Вилучення ТЗ: такий ТЗ не відповідає для підприємства критеріям визнання активом і підлягає списанню (п. 33 НП(С)БО 7). Амортизація вилученого транспортного засобу перестає нараховуватися починаючи з наступного місяця після його вилученням (п. 29 НП(С)БО 7). Ліквідація ОЗ : Дт 976 - Кт 105, Дт 131 - Кт 105 (додаток Г).

Отже, зміни в податковому законодавстві, значно підвищили рівень гармонізації бухгалтерського та податкового обліку основних засобів, зокрема: майже однотипна їх класифікація, ідентичність методів нарахування амортизації, правила визначення залишкової вартості, а також визначення витрат поліпшення свідчить про наближення правил податкової та обліково-аналітичної систем обліку в частині обліку основних засобів та порядку нарахування на них амортизації. Наразі залишились невирішеними низка питань, зокрема: вартісного критерію об'єктів основних засобів, формування ліквідаційної вартості основних засобів та інші.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ НАЯВНОСТІ ТА ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Використовуючи дані фінансової звітності – «Балансу (Звіту про фінансовий стан)» та «Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за 2020 – 2022 рр. ТОВ «XXX» (додатки Д, Е, Ж) проведемо оцінку фінансового стану, а саме аналіз:

- складу, динаміки та структури майна;
- складу, динаміки та структури джерел формування капіталу;
- складу, динаміки та структури дебіторської та кредиторської заборгованості;
- ліквідності балансу;
- показників ліквідності та платоспроможності.

Майновий стан – це одна з основних характеристик фінансового стану ТОВ «XXX», за допомогою якої можна оцінити склад, розміщення, структуру та динаміку активів. Загалом, комплексна оцінка майнового стану суб'єктів господарювання передбачає визначення економічного потенціалу ТОВ «XXX», що дає можливість забезпечити ідентифікацію його місця в економічному середовищі. Оцінка майнового і фінансово-економічного стану ТОВ «XXX» створює необхідну інформаційну базу для ухвалення управлінських і фінансових рішень щодо проблемних питань купівлі-продажу бізнесу, напрямів виробничого розвитку, залучення або здійснення інвестицій.

Оцінку майнового стану ТОВ «XXX» проведемо за даними форми звітності - ф. № 1 - у динаміці за 2020 – 2022 рр. в цілому за рік. На рис. 3.1 наведено методичний підхід та послідовність проведення аналізу майнового стану ТОВ «XXX».

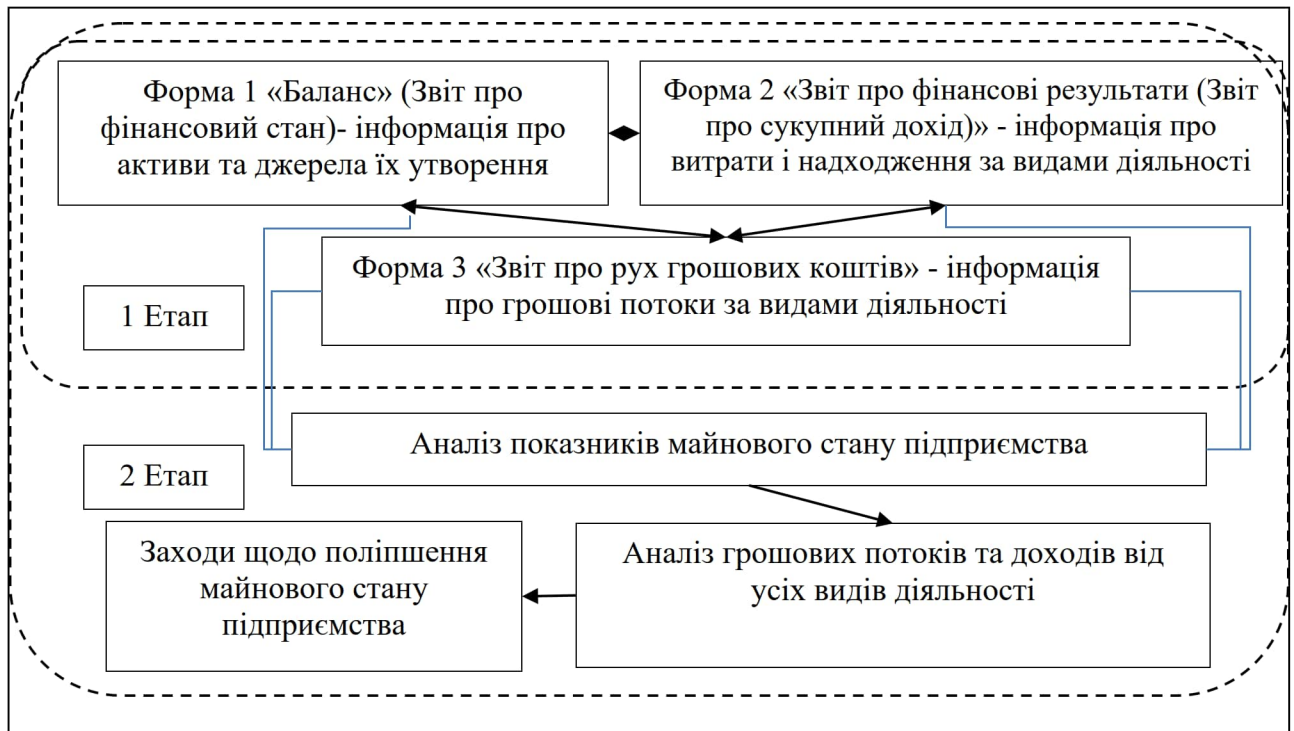

Рис. 3.1. Етапи аналізу майнового стану підприємства

Аналіз майна ТОВ «XXX» за 2020 – 2022 рр. починається з аналізу складу, структури та динаміки загального капіталу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Динаміка та структура майна ТОВ «XXX» за 2020 - 2022 рр.

(станом на кінець року)

Види активів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
А	1	2	3	4	5	6	7	8
Майно – всього	481871	100,0	670383	100,0	738409	100	+256538	+53,2
1. Необоротні активи	173844	36,1	222033	33,1	217898	29,5	+44054	+25,3
1.1. Основні засоби	110754	23,0	152948	22,8	144767	19,6	+34013	+30,7
2. Оборотні активи	308027	63,9	448350	66,9	520511	70,5	+212484	+69,0
2.1. Запаси	81770	17,0	137424	20,5	187996	25,5	+106226	У 2,3 р.
2.1.1. Виробничі запаси	47079	9,8	83303	12,4	103348	14,0	+56269	У 2,2 р.
2.1.2. Незавершене виробництво	4296	0,9	6796	1,0	4579	0,6	+283	+6,6

Продовж. табл. 3.1

А	1	2	3	4	5	6	7	8
2.1.3. Готова продукція та товари	30395	6,3	47325	7,1	80069	10,8	+49674	У 2,6 р.
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	96135	20,0	142637	21,3	53287	7,2	-42848	-44,6
2.3. Грошові кошти	130031	27,0	167993	25,1	278724	37,7	+148693	У 2,1 р.
2.4. Витрати майбутніх періодів	52	0,0	56	0,0	94	0,0	+42	+80,8
2.5 Інші оборотні активи	39	0,0	240	0,0	410	0,1	+371	У 10,5 р.

Аналіз майнового стану показав, що у 2022 році вартість майна ТОВ «ХХХ» порівняно з 2020 роком зросла на 256 млн. 538 тис. грн або на 53,2 %. Вартість необоротних активів, яка представлена основними засобами, збільшилась на 44 млн. 54 тис. грн, або на 25,3 %.

Вартість оборотних активів ТОВ «ХХХ» збільшилась у 2022 році порівняно з 2020 роком на 212 млн. 484 тис. грн, або на 69 %. Зростання відмічено у вартості запасів на 106 млн. 226 тис. грн, або у 2,3 рази, які представлені виробничими запасами та готовою продукцією та товарами. Зниження відмічено по вартості поточної дебіторської заборгованості на 49 млн. 674 тис. грн, або у 2,6 рази.

Зростання відмічено по вартості грошових коштів та поточних фінансових інвестицій на 148 млн. 693 тис. грн або у 2,1 рази. Також зросла вартість витрат майбутніх періодів на 42 тис. грн, або на 80,8 %. По іншим оборотним активам відмічено зростання на 371 тис. грн або у 10,5 разів.

У структурі майна ТОВ «ХХХ» за 2020 - 2022 рр. переважає питома вага оборотних активів – 63,9 %, 66,9 % та 70,5 %.

Важливою статтею майна ТОВ «ХХХ» є дебіторська заборгованість, аналіз якої проведемо у табл. 3.2. Аналіз табл. 3.2 показав, що сума дебіторської заборгованості ТОВ «ХХХ» у 2022 році порівняно з 2020 роком зменшилась на 39 млн. 997 тис. грн або на 40,9 %, за рахунок дебіторської заборгованості за

продукцію, яка знизилась на 26 млн. 902 тис. грн, або на 50,4 % та за виданими авансами, які зменшились на 9 млн. 54 тис. грн, або на 48,8 %.

Таблиця 3.2

**Динаміка та структура дебіторської заборгованості ТОВ «XXX»
за 2020 - 2022 рр. (станом на кінець року)**

Види дебіторської заборгованості	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Довгострокова дебіторська заборгованість	1635	1,7	4371	3,0	4486	7,8	+2851	У 2,7 р.
Дебіторська заборгованість за продукцію	73169	74,8	114733	78,0	36267	62,8	-26902	-50,4
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
За виданими авансами	18563	19,0	18068	12,3	9509	16,5	-9054	-48,8
З бюджетом	2874	2,9	6912	4,7	4283	7,4	+1409	+49,0
З нарахованих доходів	44	0,0	43	0,0	493	0,9	+449	У 11,2 р.
Інша поточна дебіторська заборгованість	1485	1,5	2881	2,0	2735	4,7	+1250	+84,2
Всього	97770	100	147008	100	57773	100	-39997	-40,9

Зростання відмічено по вартості довгострокової дебіторської заборгованості на 2 млн. 851 тис. грн або у 2,7 рази, за розрахунками з бюджетом на 1 млн. 409 тис. грн, або на 49%, за розрахунками з нарахованих доходів на 449 тис. грн, або у 11,2 рази та по вартості іншої поточної дебіторської заборгованості – на 1 млн. 250 тис. грн, або на 84,2 %.

У структурі дебіторської заборгованості за 2020 - 2022 рр. переважає частка заборгованості за продукцію – 74,8 %, 78 % та 62,8 %.

Динаміка та структура джерел формування капіталу ТОВ «XXX» відображено у табл. 3.3. Аналіз даних табл. 3.3 показав, що загальна сума капіталу досліджуваного підприємства у 2022 р. збільшилась порівняно з 2020 р. на 5256 млн. 538 тис. грн або на 53,2 %. Сума власного капіталу

підприємства зросла на 258 млн. 131 тис. грн або на 56,2 %, за рахунок зареєстрованого капіталу та нерозподіленого прибутку.

Таблиця 3.3

**Динаміка та структура джерел формування капіталу
ТОВ «ХХХ» за 2020 – 2022 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Капітал – всього	481871	100,0	670383	100	738409	100	+256538	+53,2
1. Власний капітал	460006	95,5	636781	95,0	718137	97,3	+258131	+56,1
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал	30	0,0	30	0,0	30	0,0	X	X
1.2. Нерозподілений прибуток	459499	95,4	636274	94,9	717630	97,2	+258131	+56,2
2. Зобов'язання і забезпечення	21865	4,5	33602	5,0	20272	2,7	-1593	-7,3
2.1. Поточні зобов'язання і забезпечення	21865	4,5	33602	5,0	20272	2,7	-1593	-7,3
2.1.1. Поточна кредиторська заборгованість	15019	3,1	25543	3,8	13303	1,8	-1716	-11,4

Сума зобов'язань та забезпечень ТОВ «ХХХ» у 2022 році порівняно з 2020 роком знизилась на 1 млн. 593 тис. грн, або на 7,3 % за рахунок суми поточних зобов'язань та забезпечень, які представлені поточною кредиторською заборгованістю. У структурі пасивів ТОВ «ХХХ» протягом 2020 – 2022 рр. переважає питома вага власного капіталу – 95,5 %, 95 % та 97,3 %. Використавши дані фінансової звітності досліджуваного підприємства проаналізуємо динаміку та структуру зобов'язань ТОВ «ХХХ» у табл. 3.4 та рис. 3.2. У 2022 р. порівняно з 2020 р. сума поточних зобов'язань зменшилась на 1 млн. 716 тис. грн або на 11,4 %. У складі поточних зобов'язань зниження відмічено по таких складових: за товари, роботи, послуги на 1 млн. 121 тис. грн. або на 28,4 %, за розрахунками за страхуванням на 23 тис. грн, або на 3,2 %, за розрахунками з бюджетом на 376 тис. грн, або на 5,4 % та за розрахунками з оплати праці на 579 тис. грн, або 17,8. Зростання відмічено за одержаними

авансами на 383 тис. грн або у 3,9 рази.

Таблиця 3.4

**Динаміка та структура зобов'язань та забезпечень ТОВ «XXX»
за 2020 – 2022 рр. (станом на кінець року)**

Види зобов'язань	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1. Поточні зобов'язання, в т.ч. за:	15019	100	25543	100	13303	100	-1716	-11,4
товари, роботи, послуги	3944	26,3	6752	26,4	2823	21,2	-1121	-28,4
розрахунками з бюджетом	6957	46,3	11593	45,4	6581	49,5	-376	-5,4
розрахунками зі страхування	725	4,8	1285	5,0	702	5,3	-23	-3,2
розрахунками з оплати праці	3261	21,7	5152	20,2	2682	20,2	-579	-17,8
одержаними авансами	132	0,9	761	3,0	515	3,9	+383	У 3,9 р.
Всього:	15019	100	25543	100	13303	100	-1716	-11,4

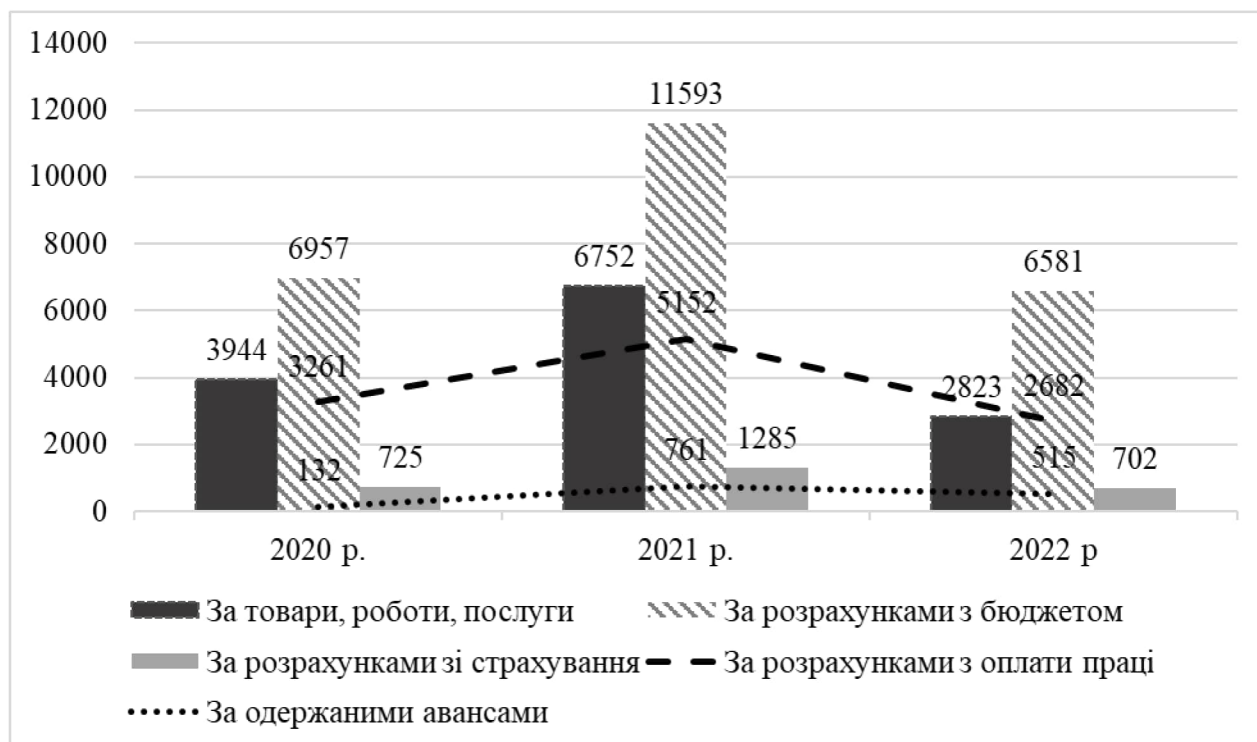

Рис. 3.2. Ілюстративне зображення динаміки поточної кредиторської заборгованості ТОВ «XXX» за 2020 - 2022 рр.

Аналізуючи структуру поточної заборгованості, можна зробити висновок, що протягом 2020 - 2022 рр. переважає частка за розрахунками з бюджетом – 46,3 %, 45,4 % та 49,5 %.

Для порівняльного аналізу розглянемо дані табл. 3.5 та графічне зображення динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «ХХХ» за 2020 – 2022 рр. (рис. 3.3).

Таблиця 3.5

**Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості
ТОВ «ХХХ» за 2020 – 2022 рр., тис. грн (станом на кінець року)**

Види заборгованості	Дебі- торська	Креди- торська	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
2020 р.				
За товари, роботи та послуги	73169	3944	+69225	-
За виданими авансами	18563	-	+18563	-
З бюджетом	2874	6957	-	+4083
Зі страхування	-	725	-	+725
З оплати праці	-	3261	-	+3261
За одержаними авансами	-	132	-	+132
З нарахованих доходів	44	-	+44	-
Інша заборгованість	1485	-	+1485	-
Всього	96135	15019	+81116	-
2021 р.				
За товари, роботи та послуги	114733	6752	+107981	-
За виданими авансами	18068	-	+18068	-
З бюджетом	6912	11593	-	+4681
Зі страхування	-	1285	-	+1285
З оплати праці	-	5152	-	+5152
За одержаними авансами	-	761	-	+761
З нарахованих доходів	43	-	+43	-
Інша заборгованість	2881	-	+2881	-
Всього	142637	25543	+117094	-
2022 р.				
За товари, роботи та послуги	36267	2823		-
За виданими авансами	9509	-	+9509	-
З бюджетом	4283	6581	-	
Зі страхування	-	702	-	+702
З оплати праці	-	2682	-	+2682
За одержаними авансами	-	515	-	+515
З нарахованих доходів	493	-	+493	-
Інша заборгованість	2735	-	+2735	-
Всього	53287	13303	+39984	-

Отже, протягом 2020 – 2022 рр. переважає дебіторська заборгованість над

кредиторською відповідно на 81 млн. 116 тис. грн, 117 млн. 094 тис. грн та 39 млн. 984 тис. грн.

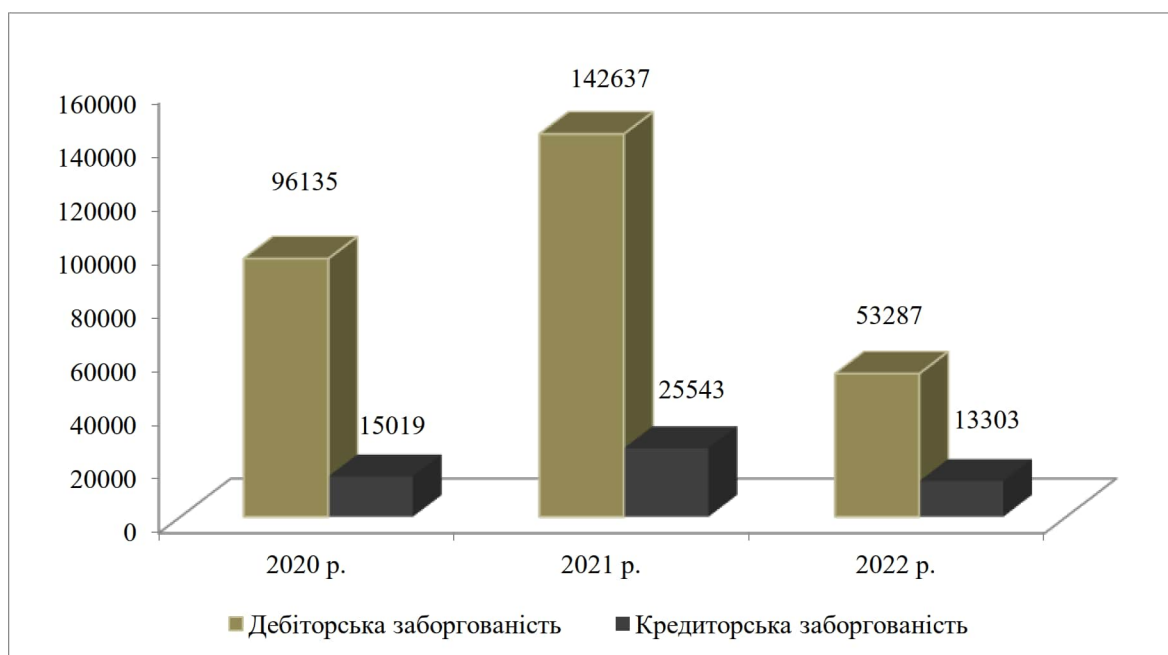

Рис. 3.3. Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «XXX» за 2020 – 2022 рр., тис. грн

На підставі аналізу динаміки дебіторської заборгованості підприємства і складеного прогнозу її стану керівники приймають рішення щодо стратегії кредитної політики підприємства, основні складові якої такі: період кредитування, стандарти кредитоспроможності, політика інкасації.

Ліквідність – це показник, який показує, як швидко підприємство може безперешкодно продати свої активи, одержати гроші і повернути борги у міру настання строку їх повернення. Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні засобів (активів балансу), які згруповані за ступенем їх ліквідності, із зобов'язаннями (пасив балансу), які згруповані за строками їх погашення та розміщені у порядку зростання їх термінів.

За ознакою рівня ліквідності, тобто швидкості перетворення в грошові кошти, активи підприємства поділяються на 4 групи: високоліквідні, або найбільш ліквідні активи (A1); середньоліквідні, або активи, що швидко реалізуються (A2); низьколіквідні, або активи, що повільно реалізуються (A3);

важколіквідні, або активи, що важко реалізуються (А4). Проведемо аналіз динаміки та структури активів ТОВ «XXX» за рівнем ліквідності у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

**Динаміка та структура активів для визначення ліквідності
ТОВ «XXX» за 2020 - 2022 рр. (станом на кінець року)**

Види активів за рівнем ліквідності	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1. Високоліквідні активи	130031	27,0	167993	25,1	278724	37,7	+148693	У 2,1 р.
2. Середньоліквідні активи	96174	20,0	142877	21,3	53967	7,4	-42477	-44,2
3. Низьколіквідні активи	81770	16,9	137424	20,5	187996	25,4	+106226	У 2,3 р.
4. Важколіквідні, або активи, що важко реалізуються	173896	36,1	222089	33,1	217992	29,5	+44096	+25,4
Разом	481871	100,0	670383	100,0	738409	100,0	+256538	+53,2

Аналіз активів за рівнем ліквідності ТОВ «XXX» показав, що їх вартість збільшилась у 2022 р. порівняно з 2020 р. на 256 млн. 538 тис. грн, або на 53,2 %.

У розрізі активів відмічено підвищення вартості високоліквідних активів на 148 млн. 693 тис. грн або у 2,1 рази та низьколіквідних активів – на 106 млн. 226 тис. грн, або у 2,3 рази.

Зниження відмічено по вартості середньоліквідних активів на 42 млн. 477 тис. грн, або на 44,2 %.

Зростання також відмічено по вартості важколіквідних на 44 млн. 96 тис. грн, або на 25,4 %.

У структурі активів підприємства за 2020 - 2021 рр. переважала частка важколіквідних активів – 36,1 % та 33,1 %. У 2022 році переважала частка

високоліквідних активів – 37,7 %.

За ознакою терміновості оплати пасиви балансу, або зобов'язання, поділяються на 4 групи: найбільш термінові зобов'язання, або негайні пасиви (П1); короткострокові зобов'язання, або короткострокові пасиви (П2); довгострокові зобов'язання, або довгострокові пасиви (П3); постійні зобов'язання, або постійні пасиви (П4). Проведемо аналіз динаміки та структури зобов'язань ТОВ «XXX» за терміновістю у табл. 3.7.

Таблиця 3.7

**Динаміка та структура пасивів за терміновістю ТОВ «XXX»
за 2020 - 2022 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів за терміном оплати	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1. Найбільш строкові зобов'язання	16511	3,5	26672	4,2	13820	1,9	-2691	-16,3
2. Постійні пасиви	460006	96,5	636781	95,8	718137	98,1	+258131	+56,1
Разом	476517	100	663453	100	731957	100	+255440	+53,6

Аналіз пасивів за терміном оплати ТОВ «XXX» показав, їх сума у 2022 р. порівняно з 2020 р. збільшилась на 255 млн. 440 тис. грн, або на 53,6 %, за рахунок вартості найбільш строкових зобов'язань, які знизились на 2 млн. 691 тис. грн, або на 16,3 %. Збільшення відмічено по вартості постійних пасивів, що збільшилися 258 млн. 131 тис. грн, або на 56,1 %.

Таблиця 3.8

Оцінка ліквідності балансу ТОВ «XXX» за 2020 - 2022 рр., тис. грн

Умовні позначення	Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів	Роки		
		2020	2021	2022
A1-П1	Високоліквідних активів	113520	141321	264904
A2-П2	Середньоліквідних активів	96174	142877	53697
A3-П3	Низьколіквідних активів	81770	137424	187996
	Разом	286110	414692	500145

У структурі пасивів ТОВ «ХХХ» протягом 2020 - 2022 рр. переважає частка – 96,5 %, 95,8 % та 98,1 %.

За даними табл. 3.8 в звітному році виконуються такі умови: $A1 > П1$; $A2 > П2$; $A3 > П3$. Перші дві умови дають змогу виявити поточну ліквідність підприємства, яка свідчить про його поточну платоспроможність.

Виконання умови $A3 > П3$ є свідченням перспективної платоспроможності підприємства.

Використаємо дані табл. 3.9 для оцінки платоспроможності ТОВ «ХХХ» систему показників, які мають назву коефіцієнтів ліквідності.

Таблиця 3.9

Показники оцінки ліквідності та платоспроможності

ТОВ «ХХХ» за 2020 - 2022 рр.

Показники	Нормативне значення	Роки			Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.
		2020	2021	2022	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$>0,2$	5,947	4,999	13,749	+7,802
Проміжний коефіцієнт покриття	$>0,7$	10,346	9,252	16,398	+6,053
Загальний коефіцієнт покриття	$\geq 1,5$	14,088	13,343	25,676	+11,589
Коефіцієнт платоспроможності	$\geq 0,1$	5,947	4,999	13,749	+7,802
Коефіцієнт критичної ліквідності	$\geq 0,8$	11,738	10,662	20,352	+8,614

Станом на 2022 рік коефіцієнт абсолютної ліквідності є вище нормативного на 13,749 пункти, тобто використавши грошові кошти підприємства мало змогу погасити поточні зобов'язання (на 1 грн поточних зобов'язань припадало 13,7 грн грошових коштів).

Проміжний коефіцієнт покриття є вище нормативного у 2022 році на 15,698 пункти. Розрахований показник показав, що відповідно на 1 грн поточних зобов'язань припадало відповідно до 2022 року 16,4 грн (при нормативі $\geq 0,7$).

Загальний коефіцієнт покриття є вище нормативного протягом

2022 року. На 1 грн поточних зобов'язань у 2022 р. припадає 25,7 грн оборотних активів підприємства (при нормативі $\geq 1,5$).

За допомогою способу ланцюгових підстановок визначимо вплив факторів на зміну коефіцієнта загальної ліквідності ТОВ «ХХХ» (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності ТОВ «ХХХ» за 2020, 2022 рр.

Показники	Умовні позначення	Роки		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
		2020	2022	абсолютне	відносне, %
1. Оборотні активи, тис. грн	ОА	308027	520511	+212484	+69,0
2. Поточні зобов'язання, тис. грн	ПЗ	21865	20272	-1593	-7,3
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	КЗЛ	14,088	25,676	+11,588	x

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ = \frac{ОА}{ПЗ} \quad (3.1)$$

За даними табл. 3.10 проводиться розрахунок умовного значення коефіцієнта загальної ліквідності:

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ = \frac{ОА}{ПЗ} \quad (3.2)$$

За даними табл. 3.10 проводиться розрахунок умовного значення коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ_{ум} = \frac{ОА_1}{ПЗ_0} \quad (3.3)$$

$$КЗЛ_{ум} = 520511/21865=23,8$$

Загальна зміна (+;-) коефіцієнта загальної ліквідності ТОВ «ХХХ»:

$$\Delta КЗЛ = КЗЛ_1 - КЗЛ_0. \quad (3.4)$$

$$\Delta КЗЛ = 25,676 - 14,088 = +11,588.$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Оборотних активів:

$$\Delta KЗЛ_{oa} = KЗЛ_{ум} - KЗЛ_0. \quad (3.5)$$

$$\Delta KЗЛ_{oa} = 23,8 - 14,088 = +9,712 .$$

2. Поточних зобов'язань:

$$\Delta KЗЛ_{пз} = KЗЛ_1 - KЗЛ_{ум} \quad (3.6)$$

$$\Delta KЗЛ_{пз} = 25,676 - 23,8 = +1,876.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta KЗЛ = \Delta KЗЛ_{oa} + \Delta KЗЛ_{пз} \quad (3.7)$$

$$\Delta KЗЛ = 9,712 + 1,876 = +11,588.$$

Отже, коефіцієнт загальної ліквідності ТОВ «ХХХ» у 2022 році порівняно з 2020 роком збільшився на 11,588 пункти, в тому числі за рахунок зростання вартості оборотних активів на 212 млн. 4484 тис. грн, або на 69 %, коефіцієнт збільшився на 9,712 пункти, за рахунок зниження суми поточних зобов'язань на 1 млн. 593 тис. грн, або на 7,3 %, коефіцієнт збільшився на 1,876 пункти. Перевірка підтвердила правильність розрахунків.

В цілому, можна зробити висновок, що показники структури капіталу є вище нормативного значення та свідчать про те, що ТОВ «ХХХ» є фінансово стійкий фінансовий стан та є незалежним від кредиторів. Показники ліквідності є вище нормативного, що характеризує фінансовий стан ТОВ «ХХХ» як ліквідний і платоспроможний.

3.2. Аналіз наявності, динаміки та стану необоротних активів

Управління активами є важливим моментом будь-якої господарської діяльності, а в сучасних економічних умовах ці питання мають першорядне значення. Тому процес аналізу стану активів компанії є особливо важливим в сучасних кризових умовах господарювання. Метод оцінки стану активу повинен відповідати заявленим цілям і включати відповідні інструменти.

Інформаційною базою при проведенні оцінки стану активів підприємства слугують наступні джерела інформації: форма №2, 1, 5. Модель оцінки активів

підприємства представлено на рис. 3.4.

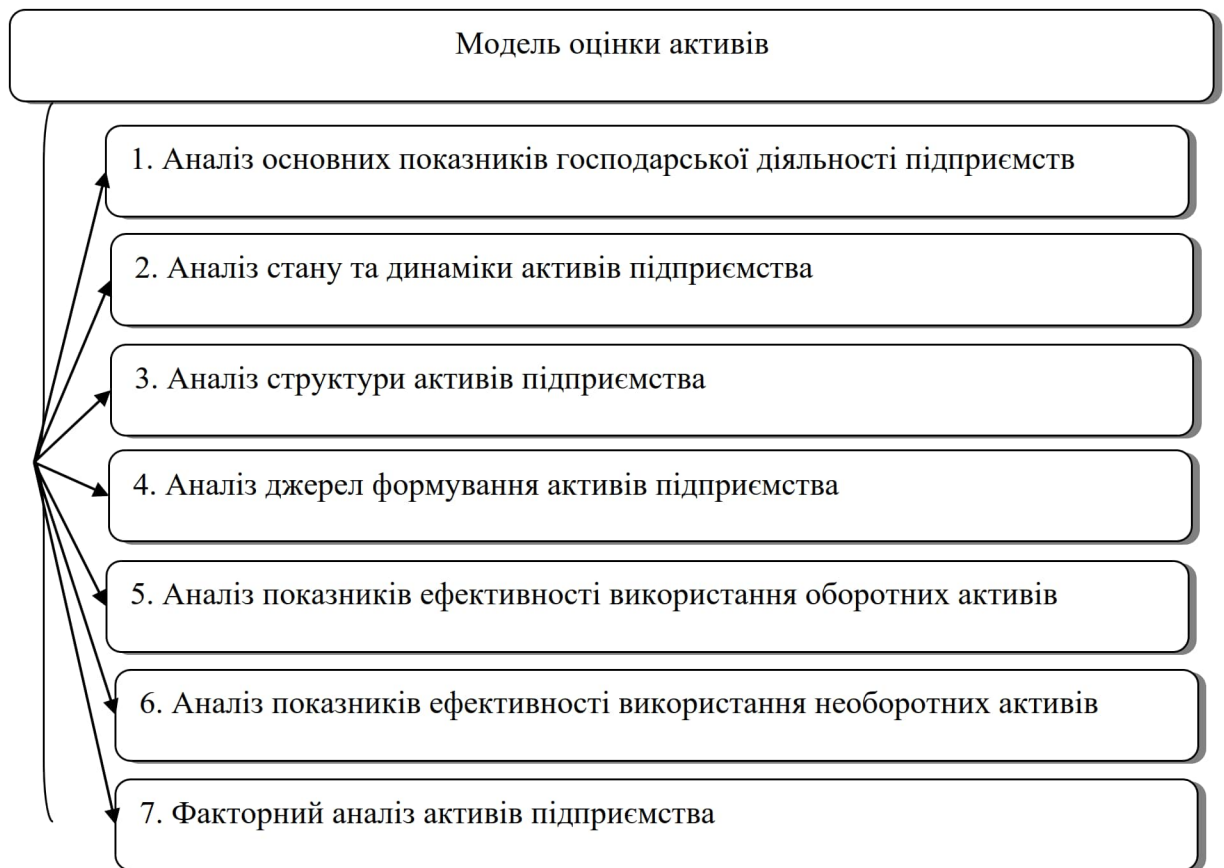

Рис. 3.4. Модель оцінки активів підприємства

Отже, аналіз необоротних активів передбачає:

- процес вивчення основних показників діяльності підприємства дасть можливість судити про загальний стан підприємства та виявити позитивні та негативні моменти, а також вузькі місця в діяльності;
- аналіз стану активів компанії та динамічного аналізу дозволить вивчити динаміку в цілому та кожного компонента за останні три роки;
- аналіз структури активів компанії включає оцінку їх фактичної вартості шляхом вивчення динаміки їх змін;
- аналіз джерел походження активів компанії, включаючи визначення всіх джерел активів компанії та оцінку розміру кожного джерела;
- аналіз показників ефективності використання оборотних засобів передбачає оцінку навчального року та динаміки його змін, визначення комплексних показників ефективності;

- факторний аналіз активів компанії. Основна мета факторного аналізу активів компанії полягає в тому, щоб довести, чи є резерви розумними для підвищення ефективності їх формування. Основна інформація щодо стану, динаміки, структури та джерел формування активів підприємства представлені у Формі №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)». Отже, відповідно до даної форми звітності здійснимо аналіз активів ТОВ «ХХХ» (рис. 3.5).

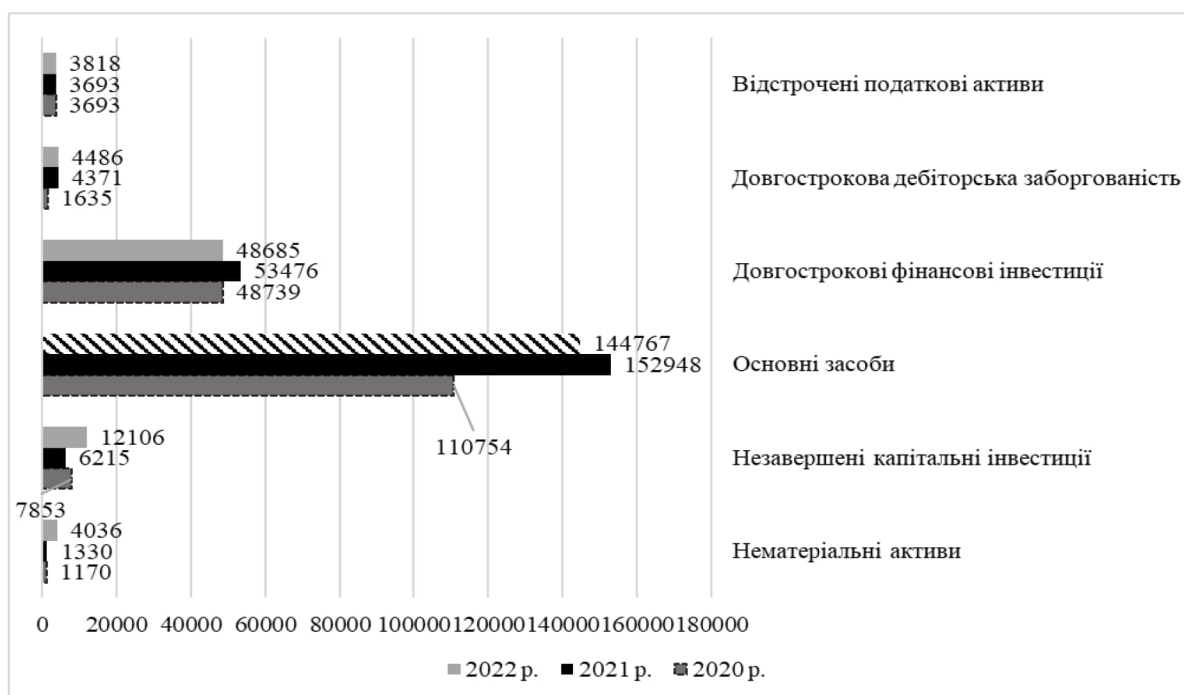

Рис. 3.5. Ілюстративне зображення динаміка та складу необоротних активів ТОВ «ХХХ» за 2020 – 2022 рр. (станом на кінець року)

Отже, за даними рис. 3.5 вартість необоротних активів завантаженості за збільшилася на 44 млн. 54 тис. грн або на 25,3 % за рахунок вартості основних засобів, що зросли на 34 млн. 13 тис. грн або на 30,7 %. Зросла сума нематеріальних активів на 2 млн. 866 тис. грн або у 3,4 рази. Окрім того, у ТОВ «ХХХ» обліковано незавершені капітальні інвестиції, їх сума у 2022 р. порівняно з 2020 р. збільшилась на 4 млн. 253 тис. грн, або на 54,2 %. Зниження відмічено по вартості довгострокових фінансових інвестицій 54 тис. грн або на 0,1 %. Збільшення відмічено по вартості довгострокової дебіторської заборгованості на 2 млн. 851 тис. грн або у 2,7 рази та відстрочених податкових активів на 125 тис. грн або на 3,4 %. У структурі необоротних активів ТОВ

«ХХХ» протягом досліджуваних років переважає частка основних засобів, на кінець 2022 р. (рис. 3.6) вона склала 66,4 %, що на 2,7 пункти більше порівняно з 2020 роком.

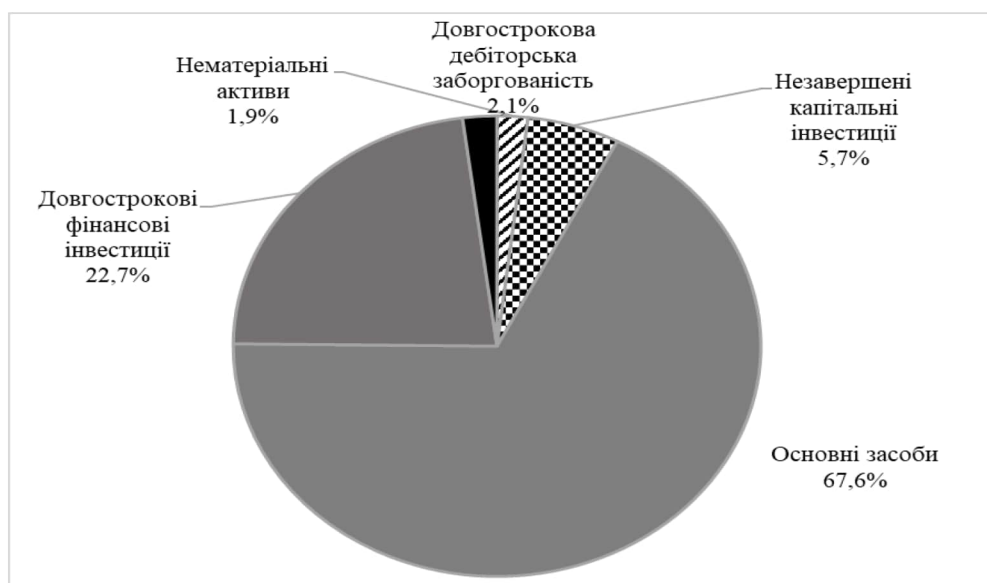

Рис. 3.6. Структура необоротних активів ТОВ «ХХХ» станом на кінець 2022 р., %

Наступним етапом є аналіз динаміки, складу та структури нематеріальних активів ТОВ «ХХХ», використавши дані розділу II «Основні засоби» Приміток до фінансової звітності (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

**Динаміка та структура основних засобів (за первісною вартістю)
ТОВ «ХХХ» за 2020 – 2022 рр.**

Вид необоротних матеріальних активів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Права на комерційні призначення	433	24,5	433	20,1	633	12,2	+200	+46,2
Права на об'єкти промислової власності	52	2,9	52	2,4	53	1,0	+1	+1,9
Інші нематеріальні активи	1279	72,5	1664	77,4	4487	86,7	+3208	У 3,5 р.
Разом	1764	100	2149	100	5173	100	+3409	У 2,9 р.

Отже, до складу нематеріальних активів ТОВ «ХХХ» належать права на

комерційні призначення, промислові об'єкти та інші. У 2022 році вартість залишків по нематеріальних активах зросла на 3 млн. 409 тис. грн, або у 2,9 рази, при цьому вартість прав зросла – у частині комерційних призначень на 200000 грн, або на 46,2 %, у частині об'єктів промислової власності на 1 000 грн, або на 1,9 %. Найбільші темпи зростання відмічені у 2022 р. проти 2020 року по інших нематеріальних активах – у 3,5 рази.

У структурі нематеріальних активів переважає частка інших нематеріальних активів, на кінець 2022 року вона склала 86,7 %.

Важливою складовою майна підприємства є основні засоби, тому у табл. 3.12 проаналізуємо динаміку, склад та структуру основних засобів ТОВ «XXX».

Таблиця 3.12

Динаміка та структура основних засобів (за первісною вартістю)

ТОВ «XXX» за 2020 – 2022 рр.

Вид необоротних матеріальних активів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1. Земельні ділянки	301	0,1	301	0,1	301	0,1	х	Х
2. Будинки та споруди	61620	33,3	77722	31,7	79663	30,6	+18043	+29,3
3. Машини та обладнання	105819	57,2	146299	59,6	152348	58,5	+46529	+44,0
4. Транспортні засоби	9537	5,2	10476	4,3	16263	6,2	+6726	+70,5
5. Інструменти, прилади, інвентар	3835	2,1	4472	1,8	5238	2,0	+1403	+36,6
6. Багаторічні насадження	4	0,0	4	0,0	4	0,0	х	Х
7. Інші основні засоби	405	0,2	569	0,2	569	0,2	+164	+40,5
8. Бібліотечні фонди	12	0,0	12	0,0	12	0,0	х	Х
9. Інші необоротні матеріальні активи	3572	1,9	5695	2,3	6236	2,4	+2664	+74,6
Всього	185105	100	245550	100	260634	100	+75529	+40,8

За даними табл. 3.11 первісна вартість основних засобів ТОВ «XXX»

збільшилася у 2022 р. порівняно з 2020 р. на 75 млн. 529 тис. грн, або на 40,8 % за рахунок наступних складових: вартості будинків та споруд на 18 млн. 43 тис. грн, або на 29,3 %, машин та обладнання на 46 млн. 529 тис. грн, або на 44 %, інструментів, приладів та інвентарю на 1 млн. 403 тис. грн, або на 36,6 %, транспортних засобів на 6 млн. 726 тис. грн, або на 70,5 %.

Також збільшення відмічено по вартості інших основних засобів та інших необоротних матеріальних активах на 164 тис. грн або на 40 % та 2 млн. 664 тис. грн, або на 74,6 %. Не змінилась вартість бібліотечних фондів (12 тис. грн) та вартість багаторічних насаджень (4 тис. грн).

У структурі основних засобів протягом досліджуваних років переважає частка машин та обладнання, на кінець 2022 р. (рис. 3.7) склала 58,5 %, що на 1,3 пункти більше порівняно з 2020 роком. Позитивним є те, що у структурі переважає активна частка основних засобів.

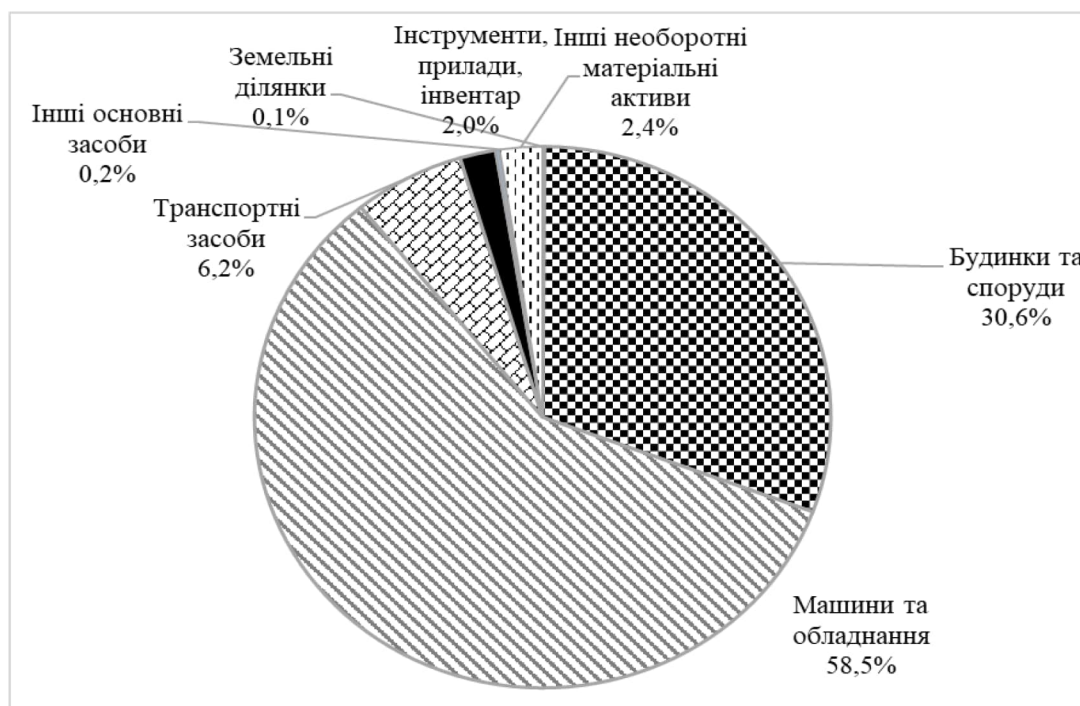

Рис. 3.7. Структура основних засобів ТОВ «XXX» (на 31.12.2022 р.), %

Метою проведення аналізу інвестицій в основні засоби є вибір найбільш ефективних і реальних інвестиційних проектів та обґрунтування програм їх реалізації. Основними завданнями аналізу інвестицій в основні засоби

ТОВ «XXX» є: 1) загальна оцінка інвестиційних потреб в основні засоби; 2) вибір напрямів інвестиційної діяльності та інвестиційних проектів в основні засоби підприємств; 3) аналіз форм інвестування та їх ризику; 4) аналіз ефективності інвестиційних проектів в основні засоби та розробка заходів поліпшення інвестиційної діяльності підприємств.

Аналіз динаміки та структури капітальних інвестицій ТОВ «XXX» за 2020 – 2022 рр. представлено на рис. 3.8.

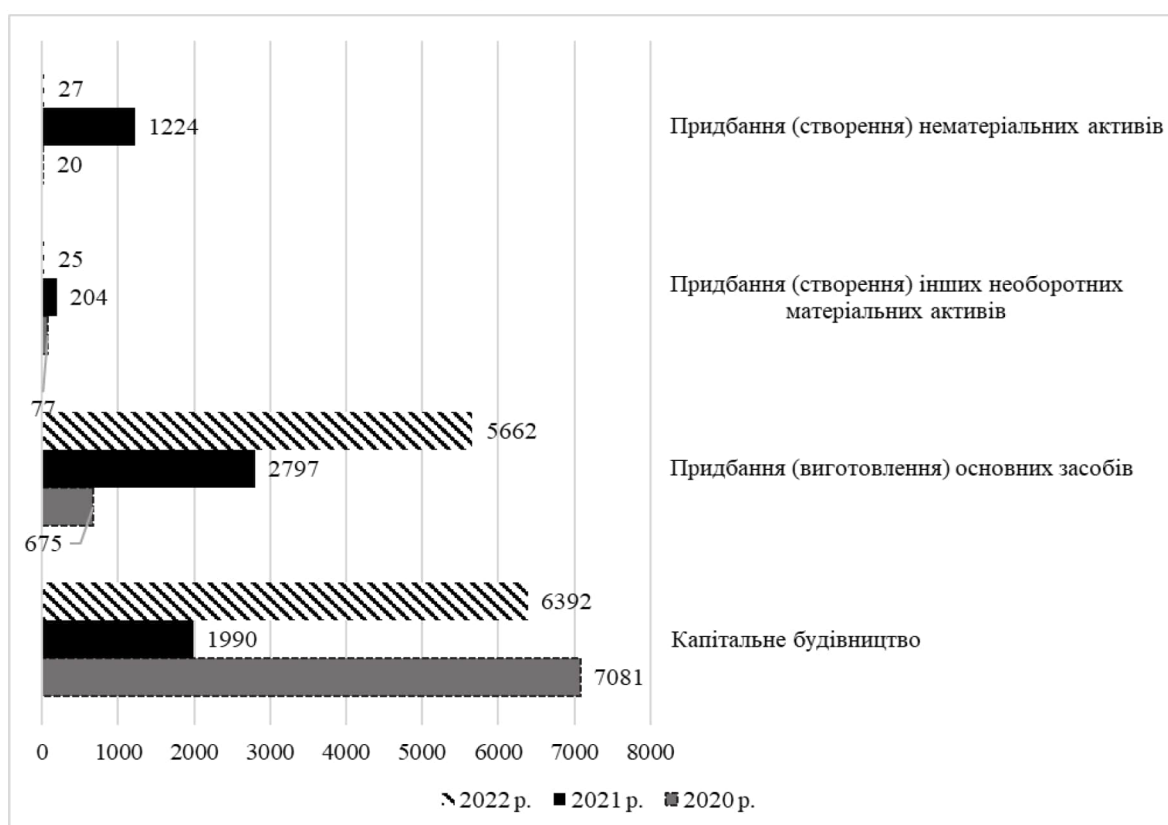

Рис. 3.8. Ілюстративне зображення динаміки та структури капітальних інвестицій ТОВ «XXX» за 2020 - 2022 рр.

Аналіз складу та структури капітальних інвестицій ТОВ «XXX» показав, що їх загальна у 2022 р. порівняно з 2020 р. збільшилась на 4 млн. 253 тис. грн, або на 54,2 %.

У складі капітальних інвестицій зростання відмічено по вартості інвестицій у придбання інших нематеріальних активів 7 тис. грн або на 35 % та зниження у придбанні інших необоротних матеріальних активів на 52 тис. грн, або на 67,5 %.

Збільшення відмічено по вартості придбання основних засобів на 4 млн. 987 тис. грн, або у 8,4 рази. Зниження відмічено по вартості інвестицій у капітальне будівництво на 689 тис. грн, або на 9,7 %. У структурі капітальних інвестицій ТОВ «ХХХ» протягом 2022 та 2020 рр. переважає частка інвестицій у капітальне будівництво, відповідно 90,2 % та 52,8 %. У 2021 році – частка придбання основних засобів – 45 %.

Як свідчать дані про капітальні вкладення досліджуваного підприємства та врахувавши попередні розрахункові дані щодо коефіцієнтів надходження та вибуття основних засобів, доцільно провести аналіз динаміки та структури надходження та вибуття необоротних матеріальних активів досліджуваного підприємства.

У складі необоротних активів підприємства обліковано довгострокові фінансові інвестиції – рахунок 14.

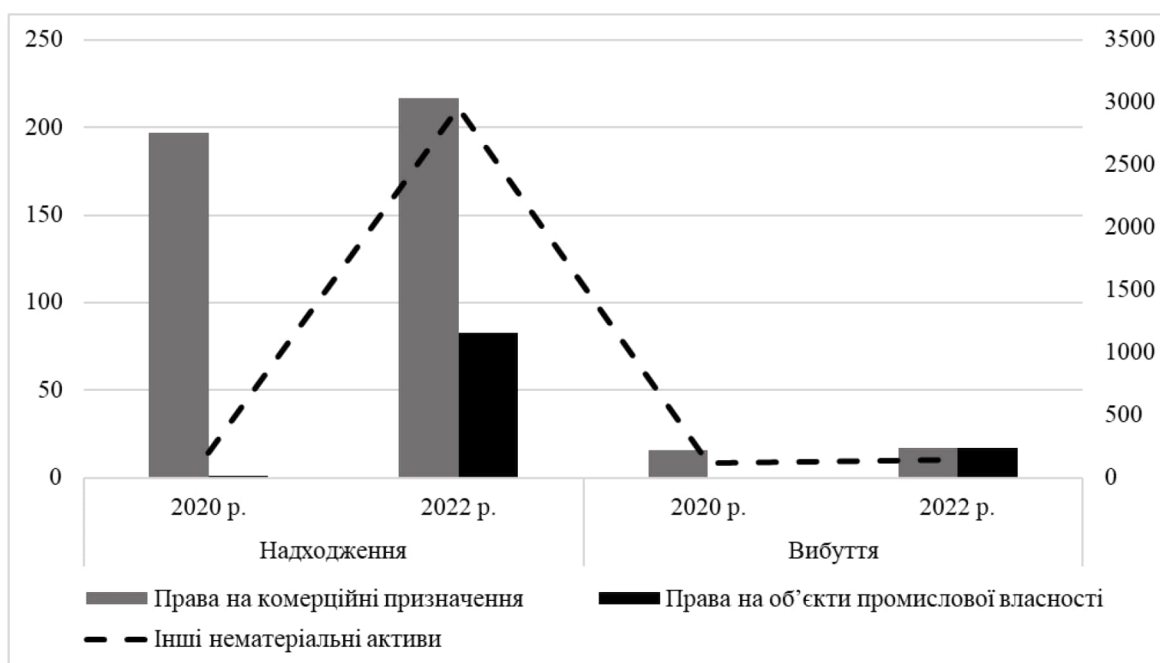

Рис. 3.9. Ілюстративне зображення руху нематеріальних активів ТОВ «ХХХ» за 2020 та 2022 рр., тис. грн

Станом на 31.12.2022 р., балансова вартість фінансових інвестицій, що включені до складу статті балансу «Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств» становить

48 685 тис. грн, які представлені внесками до статутного капіталу дочірніх підприємств: ТОВ «XXX» - 39 млн 673 тис. грн (частка 100 %), XXXXXXXX EU Sp. z o. o. – 9 млн 12 тис. грн (100 %).

Наступним етапом є аналіз руху необоротних активів, а саме нематеріальних активів – рис. 3.9 та основних засобів – табл. 3.13.

Ілюстративне зображення руху нематеріальних активів показало, що вартість надходження у 2022 році проти 2020 року зросла з 392 тис. грн до 3198 тис. грн, тобто у 8,2 рази, тоді як приріст по вибуттю нематеріальних активів склав 44 тис. грн.

Таблиця 3.13

Динаміка та структура надходження та вибуття основних засобів

ТОВ «XXX» за 2020, 2022 рр.

Вид основних засобів	2020 р.		2022 р.		Зміни 2022 р. до 2020 р. (+;-)		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	у %
Надходження							
Будинки, споруди та передавальні пристрої	17616	37,8	1941	12,8	-15675	-25,0	-89,0
Машини та обладнання	24172	51,9	6121	40,3	-18051	-11,6	-74,7
Транспортні засоби	3642	7,8	5787	38,1	+2145	+30,3	+58,9
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	267	0,6	777	5,1	+510	+4,5	У 2,9 р.
Інші основні засоби	123	0,3	-	-	-123	X	-100
Інші необоротні матеріальні активи	731	1,6	569	3,7	-162	+2,1	-22,2
Всього	46551	100	15195	100	-31356	X	-67,4
Вибуття							
Будинки, споруди та передавальні пристрої	-	-	-	-	-	x	X
Машини та обладнання	1539	72,9	72	64,9	-1467	-8,0	-95,3
Транспортні засоби	465	22,0	-	-	-465	x	-100
Інструменти, прилади, інвентар	81	3,8	11	9,9	-70	+6,1	-86,4
Багаторічні насадження	9	0,9	-	-	-9	x	-100
Інші необоротні матеріальні активи	18	0,4	28	25,2	+10	+24,8	+55,6
Всього	2112	100	111	100	-2001	X	-94,7

Отже, за досліджуваний період, вартість основних засобів

ТОВ «ХХХ», що надійшли на підприємство зменшилась у 2022 р. порівняно з 2020 р. на 31 млн. 356 тис. грн або на 67,4 % за рахунок вартості всіх складових.

У структурі надходження основних засобів ТОВ «ХХХ» у 2020 - 2022 рр. переважає частка машин та обладнання – 51,9 % та 40,3 %. Щодо вибуття основних засобів, то у 2022 р. сума зменшилась на 2 млн. 1 тис. грн, або на 94,7 %.

У структурі вибуття основних засобів ТОВ «ХХХ» за досліджуваний період переважає частка машин та обладнання – 72,9 % та 64,9 %. Оскільки сума надходжень більше, ніж вибуття, то можна говорити про позитивну тенденцію оновлення матеріально-технічної бази ТОВ «ХХХ».

Складність оцінки руху та інтенсивності використання основних засобів зумовлюється багатоаспектністю показників, використання яких є доцільним для проведення такого аналізу.

Наступним етапом для цілей дослідження є розрахунок показників ефективності використання основних засобів. Зміна обсягу та структури основних засобів обумовлена їх рухом – надходженням та вибуттям. Для аналізу інтенсивності руху основних засобів використовують такі показники: коефіцієнт оновлення; коефіцієнт вибуття, коефіцієнт приросту.

У табл. 3.14 проведемо аналіз наявності, руху та стану необоротних активів ТОВ «ХХХ», використавши дані розділу І «Основні засоби» ф. № 5 «Примітки до фінансової звітності». Аналіз даних табл. 3.14 показав, що у 2022 р. порівняно з 2020 р. вартість основних засобів ТОВ «ХХХ» збільшилася, як на початок періоду на 104 млн. 884 тис. грн або 74,6 %, так і на кінець періоду на 75 млн. 529 тис. грн, або на 40,8 %. Враховуючи випереджаючі темпи збільшення вартості на початок року порівняно з даними на кінець року, річний приріст основних засобів склав у 2020 р. – 44 млн. 439 тис. грн, у 2022 р. – 15 млн.84 тис. грн. Річний приріст нематеріальних активів склав у 2020 році 262 тис. грн, або 17,4 %, тоді як у 2022 році – на 3 млн 24 тис. грн, або у 3,4 рази.

Таблиця 3.14

Показники руху необоротних активів ТОВ «XXX» за 2020, 2022 рр.

Показники	2020 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2020 р.(+;-)	
			абсолютне	відносне, %
Вихідна інформація, тис. грн				
Вартість ОЗ на початок року	140666	245550	+104884	+74,6
Надійшло ОЗ за рік	46551	15195	-31356	-67,4
Вибуло ОЗ за рік	2112	111	-2001	-94,7
Вартість ОЗ на кінець року	185105	260634	+75529	+40,8
Вартість НА на початок року	1502	2149	+647	+43,1
Надійшло НА за рік	392	3168	+2776	У 8,1 р.
Вибуло НА за рік	130	174	+44	+33,8
Вартість НА на кінець року	1764	5173	+3409	У 2,9 р.
Показники руху основних засобів				
Річний приріст ОЗ, тис. грн.	44439	15084	-29355	-66,1
Коефіцієнт вибуття ОЗ	1,501	0,045	-1,456	х
Коефіцієнт надходження ОЗ	25,148	5,830	-19,318	х
Коефіцієнт приросту ОЗ	1,316	1,061	-0,255	х
Показники руху нематеріальних активів				
Річний приріст НА, тис. грн.	262	3024	+2762	У 11,5 р.
Коефіцієнт вибуття НА	0,087	0,081	-0,006	х
Коефіцієнт надходження НА	0,222	0,612	0,390	х
Коефіцієнт приросту НА	1,1744	2,4072	1,233	х

Вартість надходження основних засобів у 2022 р. порівняно з 2020 р. знизилась на 31 млн. 356 тис. грн, або на 67,4 %, тоді як вартість вибуття зменшилась на 2 млн. 1 тис. грн, або на 94,7 %. В результаті коефіцієнт надходження більше, ніж коефіцієнт вибуття: у 2022 р. – на 5,785 пункти. Це свідчить про позитивну тенденцію до оновлення основних засобів підприємства. Вартість надходження нематеріальних активів у 2022 р. порівняно з 2020 р. зросла на 2 млн. 776 тис. грн, або у 8,1 рази, тоді як вартість вибуття - на 44 тис. грн, або на 33,8 %. В результаті коефіцієнт надходження нематеріальних активів більше, ніж коефіцієнт вибуття: у 2020 році – на 0,136 пункти, у 2022 р. – на 0,531 пункти. Це свідчить про позитивну тенденцію до оновлення нематеріальних активів підприємства.

Для характеристики технічного стану необоротних активів ТОВ «XXX» важливим також є аналіз коефіцієнтів зносу та придатності. Для їх характеристики розглянемо дані табл. 3.15. та рис. 3.10.

Таблиця 3.15

**Показники зносу основних засобів та нематеріальних активів ТОВ «XXX»
за 2020 – 2022 рр. (станом на кінець року)**

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Зміни 2022 р. (+;-) до 2020 р.
Коефіцієнт зносу нематеріальних активів	0,337	0,381	0,227	-0,110
Коефіцієнт придатності нематеріальних активів	0,663	0,619	0,773	+0,110
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,402	0,377	0,445	+0,043
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,598	0,623	0,555	-0,043

Аналіз показників зносу основних засобів досліджуваного підприємства показав, що у 2022 р. порівняно з 2020 р. рівень зношеності основних засобів збільшився на 0,043 пункти. Доцільно зазначити, що рівень придатності основних засобів досліджуваного підприємства у 2020 р. є 0,598 пункти, у 2022 р. він знизився на 0,043 пункти і склав 55,5 %.

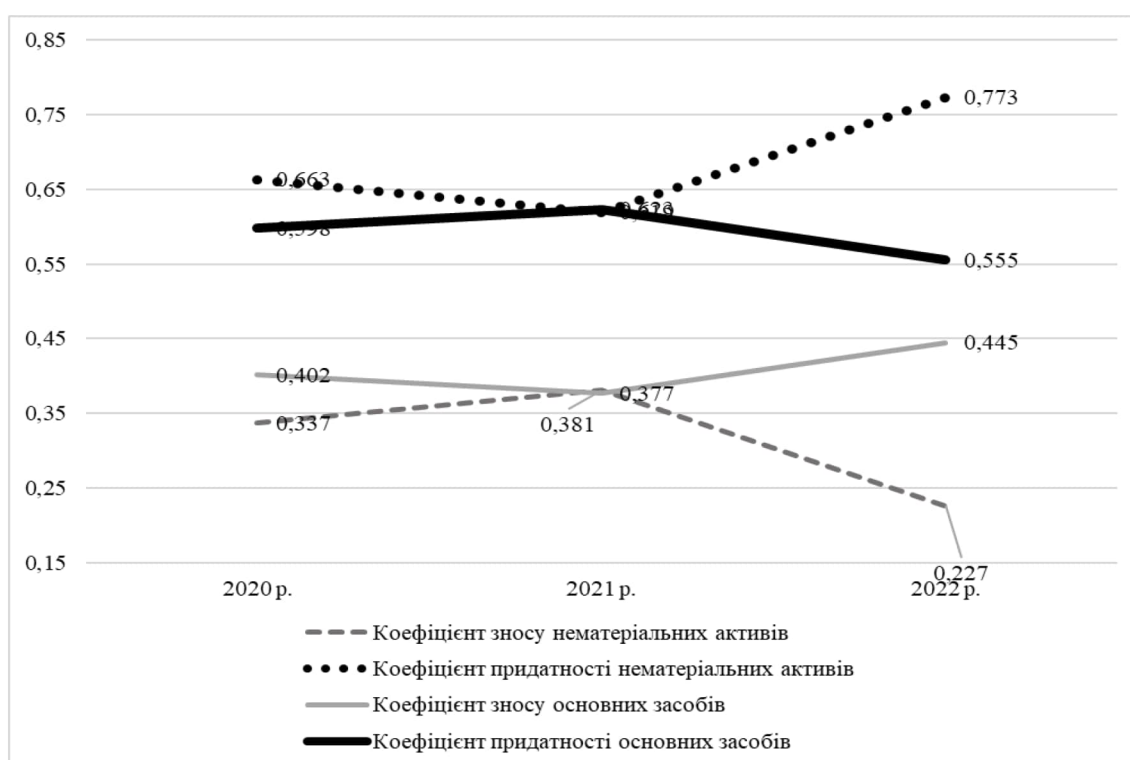

Рис. 3.10. Ілюстративне зображення динаміки коефіцієнтів зносу та придатності основних засобів ТОВ «XXX» за 2020 – 2022 рр., пунктів

Натомість, за рахунок зростання первісної вартості нематеріальних

активів, рівень їх зношеності зменшився у 2022 р. проти з 2020 р. на 0,110 пункти, тобто на кінець 2022 року придатність нематеріальних активів склала – 77,3 %, що є позитивною ознакою.

3.3. Аналіз ефективності використання основних засобів та шляхи її підвищення

Метою ефективного використання основних засобів за умови найбільш інтенсивного їх використання є пошук резервів підвищення їх віддачі.

Ефективність використання основних засобів залежить від правильного застосування тих чи інших машин і обладнання, своєчасного ремонту, кількості виробленої продукції та багатьох інших факторів, а це в свою чергу, впливає на продуктивність праці на даному підприємстві, об'єкт випуску продукції, кінцеві результати діяльності господарюючого суб'єкту.

До показників, які характеризують ефективність використання основних засобів належать: фондвіддача; рентабельність основних засобів; прибутковість основних засобів.

Розрахуємо дані показники та проаналізуємо наведені вище показники ефективного використання засобів у ТОВ «ХХХ» у табл. 3.16.

Проаналізувавши розраховані показники, можемо сказати, що у ТОВ «ХХХ» за останні три роки спостерігається тенденція до підвищення фондвіддачі основних засобів, а саме від 0,4 грн в 2019 р. до 0,5 грн в 2021 р. На підвищення цього показника вплинуло в першу чергу випереджаюче збільшення вартості основних засобів на кінець року (на 91,4 %) порівняно зі збільшенням вартості реалізованої продукції (на 54,7 %).

Проаналізувавши розраховані показники, можемо сказати, що у ТОВ «ХХХ» за останні три роки спостерігається тенденція до підвищення фондвіддачі основних засобів, а саме від 0,5 грн в 2020 р. до 0,8 грн. в 2022 р. На підвищення цього показника вплинуло в першу чергу випереджаюче

збільшення вартості основних засобів на кінець року (на 30,7 %) порівняно зі зниженням вартості реалізованої продукції (на 16,5 %)

Таблиця 3.16

Показники ефективності використання основних засобів

ТОВ «XXX» за 2020- 2022 рр.

Показники	Роки			Відхилення 2022 р. до 2020 р. (+;-)	
	2020	2021	2022	абсолютне	відносне, %
Вихідна інформація					
Вартість основних засобів на кінець року, тис. грн	110754	152948	144767	+34013	+30,7
Загальний прибуток (збиток) від звичайної діяльності, тис. грн	152455	247504	101163	-51292	-33,6
Вартість реалізованої продукції, тис. грн	220746	305483	184328	-36418	-16,5
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	126794	206775	81356	-45438	-35,8
Середньорічна чисельність працюючих, осіб	243	262	281	+38	+15,6
Розрахункові показники					
Фондовіддача, грн	0,5	0,5	0,8	+0,3	+60,0
Фондомісткість, грн	1,99	2,0	1,27	-0,72	-36,2
Фондоозброєність, тис. грн/осіб	455	583	515	+60	+13,2
Рентабельність основних засобів, %	137,7	161,8	69,9	-67,8	X
Прибутковість основних засобів, %	114,5	135,2	56,2	-58,3	X

Відповідно показник фондомісткості зменшився на 0,72 пункти, тобто на 1 грн вартості реалізованої продукції припадало у 2020 р. 1,99 грн. вартості основних засобів, у 2022 р. – 1,27 грн.

За рахунок переважаючого збільшення вартості основних засобів (на 30,7 %) порівняно зі збільшенням середньорічної чисельності працюючих на 38 осіб, або на 15,6 % показник фондоозброєності збільшилися відповідно на 60 грн/осіб або на 13,2 %.

Показники рентабельності основних засобів мають тенденцію до зниження із 137,7 % до 69,9 %, що пов'язано із зменшенням суми чистого прибутку у 2022 р. порівняно з 2020 р. на 35,8 %. Отже, показники ефективності використання основних засобів є рентабельними, що пов'язано із отриманням чистого прибутку підприємства.

Важливими показниками ефективності використання основних засобів і запасів є їх вплив на фінансовий стан підприємства. Модель факторного аналізу загальної рентабельності (збитковості) основних засобів і запасів ТОВ «XXX»:

$$PO33 = \frac{\Phi P}{O3 + 3} \times 100 = \frac{\Phi P : \text{ЧД}}{O3 : \text{ЧД} + 3 : \text{ЧД}} \times 100 = \frac{PP}{K\Phi + K3}, \quad (3.8)$$

де PO33 – загальна рентабельність (збитковість) основних засобів і запасів %, PP – рентабельність (збитковість) реалізації, %; KΦ – коефіцієнт фондомісткості продукції; K3 – коефіцієнт завантаженості запасів.

Отже, показник загальної рентабельності (збитковості) основних засобів і запасів визначається впливом трьох факторів: рентабельність (збитковість) реалізації; коефіцієнт фондомісткості продукції; коефіцієнт завантаженості запасів. Розрахунок впливу факторів на зміну результативного показника проводиться за допомогою способу ланцюгових підстановок ТОВ «XXX» у з використанням інформації табл. 3.17.

Таблиця 3.17

Вихідна інформація для факторного аналізу загальної рентабельності (збитковості) основних засобів і запасів ТОВ «XXX»

Показники	Умовні позначення	2020 р.	2022 р.	Відхилення (+,-)	
				абсолютне	відносне, %
Фінансовий результат: прибуток, тис. грн	ΦP	152455	101163	-51292	-33,6
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	ЧД	377964	303146	-74818	-19,8
Середньорічна вартість ОЗ, тис. грн	ОЗ	95329	148857,5	+53528,5	+56,2
Середньорічна вартість запасів, тис. грн	З	85303,5	162710	+77406,5	+90,7
Загальна рентабельність основних засобів і запасів, %	PO33	84,4	32,5	-51,9	x
Рентабельність реалізації, %	PP	40,3	33,4	-6,9	x
Коефіцієнт фондомісткості продукції	KΦ	0,252	0,491	+0,239	x
Коефіцієнт завантаженості запасів	K3	0,226	0,537	+0,311	x

За даними табл. 3.17 проводиться розрахунок умовних показників загальної рентабельності виробничих фондів ТОВ «XXX», %:

$$PO33_{yM_1} = \frac{PP_1}{K\Phi_0} + K3_0 \quad (3.9)$$

$$PO33_{yM_1} = 33,4/0,252 + 0,226 = 132,8$$

$$PO33_{yM_2} = \frac{PP_1}{K\Phi_1} + K3_0 \quad (3.10)$$

$$PO33_{yM_2} = 33,4/0,491 + 0,226 = 68,3$$

Загальна зміна (+, -) загальної рентабельності основних засобів і запасів ТОВ «XXX», пунктів:

$$\Delta PO33 = PO33_1 - PO33_0. \quad (3.11)$$

$$\Delta PBF = 32,5 - 84,4 = -51,9.$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) рентабельності реалізації:

$$\Delta PO33_{PP} = PO33_{yM_1} - PO33_0. \quad (3.12)$$

$$\Delta PO33_{PP} = 132,8 - 84,4 = +48,4,$$

2) коефіцієнта фондомісткості продукції:

$$\Delta PO33_{K\Phi} = PO33_{yM_2} - PO33_{yM_1}. \quad (3.13)$$

$$\Delta PO33_{K\Phi} = 68,3 - 132,8 = -64,5.$$

3) коефіцієнта завантаженості запасів:

$$\Delta PO33_{K3} = PO33_1 - PO33_{yM_2}. \quad (3.14)$$

$$\Delta PO33_{K3} = 32,5 - 68,3 = -35,8.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta PO33 = \Delta PO33_{PP} + \Delta PO33_{K\Phi} + \Delta PO33_{K3}. \quad (3.15)$$

$$\Delta PBF = 48,4 - 64,5 - 35,8 = -51,9.$$

Загальна рентабельність основних засобів і запасів ТОВ «XXX» знизилась з 84,4 % у 2020 р. до 32,5 % у 2022 р., тобто на 51,9 пункти, а саме: за рахунок збільшення коефіцієнта завантаженості запасів на 0,311 пункти, рентабельність основних засобів і запасів зменшилася на 35,8 пункти, за рахунок зниження рентабельності реалізації на 6,9 %, загальна рентабельність основних засобів і запасів зростає на 48,4 пункти; за рахунок збільшення

коефіцієнта фондомісткості продукції на 0,239 пункти, рентабельність основних засобів і запасів зменшилася на 64,5 пункти. Перевірка підтвердила правильність розрахунку. Основні напрямки підвищення ефективності використання основних засобів товариства наведені в табл. 3.18.

Таблиця 3.18

Основні напрямки підвищення ефективності використання основних засобів ТОВ «XXX»

Тип ефективності використання основних засобів, ефективності виробництва	Оновлення основних засобів	Введення потужностей	Рівень амортизації в структурі собівартості продукції, вид амортизації	Тип амортизаційної політики на макрорівні
Фондомісткість, екстенсивний	модернізація ОЗ, заміна зношених основних засобів новішими, реконструкція обладнання	введення нових потужностей, зростання капітальних вкладень	від 1 % до 5 %, лінійний	регресивна
фондозберігаючі, інтенсивний	технологічні нововведення, наукомістке оновлення основних засобів	введення нового виробничого апарату з оновленням технологічного ланцюжка	більше 7 %, прискорений	прогресивна

Таким чином, в якості основних напрямків підвищення ефективності використання основних засобів виробничого призначення ТОВ «XXX» пропонується: продовження підтримки концепції оновлення основних засобів, спрямованої на збільшення частки інвестицій в активну частину основних засобів, в нематеріальні активи; підвищення частки амортизації в структурі собівартості продукції за рахунок зміни амортизаційної політики; перехід від екстенсивного до екстенсивного використання основних засобів, що дозволить поліпшити співвідношення між показниками фондовіддачі, фондоозброєності і продуктивності праці.

ВИСНОВКИ

Одними з найважливіших об'єктів бухгалтерського обліку є необоротні активи, бо саме вони мають велику частку в активах підприємства. Крім того, необоротні активи є важливою умовою функціонування суб'єкта господарювання, тому бухгалтерський облік повинний забезпечувати систему управління якісною інформацією для подальшого вирішення проблем ефективного та раціонального використання майна.

Детальний аналіз і вивчення діючої нормативно-правової бази та наукових матеріалів показав, що термін «необоротні активи» розкривається різнобічно, дане поняття формувалося по-різному в ході еволюції веденням людством господарської діяльності. Доцільно під необоротними активами розуміти активи, що використовуються підприємством у його діяльності протягом тривалого періоду часу (більше одного року) та від використання яких підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди; та їх вартість може бути достовірно визначена.

Основними критеріями віднесення активів до основних засобів у законодавстві України є: функціональна роль, призначення, сфера діяльності, нерухомість, тривалість використання, матеріальність, вартісна межа.

Вибір критеріїв і способів класифікації основних засобів на кожному підприємстві диференціюється залежно від комплексу та міри впливу на його функціонування різноманітних чинників, серед яких важливе значення, на нашу думку, має рівень спеціалізації ведення господарської діяльності, обсяги виробництва тощо.

Основними нормативними документами з обліку основних засобів є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Податковий Кодекс України, Національне положення (стандарти) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», 27 «Необоротні активи та групи вибуття та припинена діяльність», 28 «Зменшення корисності активів» та інші.

ТОВ «ХХХ» здійснює оперативний і бухгалтерський облік результатів

своєї діяльності, складає фінансову, статистичну, податкову звітність, і подає її у встановленому порядку та обязі відповідним органам. Бухгалтерський облік на товаристві організовано відповідно до Наказу про облікову політику, прийнятого на підставі Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та діючих стандартів і плану рахунків.

У складі необоротних активів досліджуваного підприємства переважає частка основних засобів, крім того до складу необоротних активів входять нематеріальні активи та довгострокові фінансові інвестиції.

Документування операцій пов'язаних з експлуатацією та вибуттям основних засобів являє собою систематичний, безперервний та послідовний процес. Основними документами з обліку руху основних засобів є інвентарні картки, Акти приймання-передачі основних засобів, акти на списання основних засобів і т.д. Операції з основними засобами підприємства оформлені відповідними первинними документами, відображаються у бухгалтерському обліку, де відбувається їх узагальнення в синтетичних регістрах (журналах, головних книгах) та формах звітності.

Узагальнивши результати дослідження синтетичного та аналітичного обліку встановлено, що підприємство веде своєчасний, правильний бухгалтерський облік основних засобів ведеться на рахунку 10 «Основні засоби» за нормами НП(С)БО та Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, що має велике значення для об'єктивного відображення на синтетичних та аналітичних рахунках руху та наявності названих активів, витрат та зобов'язань, пов'язаних з їх використанням, ліквідацією та іншим вибуттям.

Обліковий процес основних засобів закінчується складанням звітності. Інформація про основні засоби підприємства відображаються у Балансі, Звіті про рух грошових коштів, Звіті про власний капітал та Примітках до фінансової звітності.

Аналіз діяльності підприємства дав підстави зробити висновок про фінансово стійкий фінансовий стан та незалежність від кредиторів. Показники

ліквідності є вище нормативного, що характеризує фінансовий стан ТОВ «ХХХ» як ліквідний і платоспроможний. Зокрема, на на 2022 рік на 1 грн поточних зобов'язань припадало 13,5 грн грошових коштів, 16,4 грн грошових коштів та дебіторської заборгованості, 25,7 грн оборотних активів.

У 2022 році загальний реалізації став менше на 47 % проти показників попереднього року. Зменшення доходів зумовлене збройною агресією росії. Негативна динаміка спостерігається як на внутрішньому ринку України (спад – 48,8 %), так і за кордоном (спад - 46,5 % по відношенню до минулого року).

Аналіз функціонального стану необоротних активів ТОВ «ХХХ» показав:

- у структурі необоротних активів протягом досліджуваних років переважає частка основних засобів, на кінець 2021 р. вона склала 68,9 %, 2022 р. – 66,4 %;

- первісна вартість основних засобів зросла у 2022 році порівняно з 2020 роком на 40,8 %, у структурі домінуючою є частка машин та обладнання, на кінець 2021 р. склала 59,6 %, 2022 р. – 58,5 %. Позитивним є те, що у структурі переважає активна частка основних засобів;

- протягом досліджуваних років коефіцієнт надходження випереджає коефіцієнт вибуття, що свідчить про позитивну тенденцію до оновлення. Зокрема, у 2022 році придбано два вантажних автомобіля, УФ принтер, верстат, генератор тощо;

- рівень придатності основних засобів досліджуваного підприємства у 2022 р. знизився порівняно з 2020 р. на 0,043 пункти, якщо у 2021 році він складав 62,3 %, то у 2022 році 55,5 %;

- аналіз амортизаційних відрахувань ТОВ «ХХХ» показав, що підприємство використовує їх, в основному, на придбання машин і обладнання;

- показники рентабельності основних засобів мають тенденцію до зниження із 137,7 % до 69,9 %, що пов'язано із зниженням суми чистого прибутку у 2022 р. порівняно з 2020 р. на 35,8 %. Та все ж, показники ефективності використання основних засобів є рентабельними.

- загальна рентабельність основних засобів і запасів ТОВ «ХХХ»

зменшилась з 84,4 % у 2020 р. до 32,5 % у 2022 р. за рахунок збільшення коефіцієнта фондомісткості продукції та коефіцієнта завантаженості запасів.

В підсумку можна сказати, що облік ведеться на високому рівні, з дотриманням діючого законодавства. Але вивчивши деякі моменти обліку, відмітимо, що доцільно було б для ефективного ведення обліку зносу необоротних активів:

1. Приділяти увагу до визначення строку корисного використання та ліквідаційної вартості об'єктів необоротних активів.

2. Здійснити оптимальний вибір методу нарахування амортизації, виходячи з принципу обачності та очікуваного способу отримання економічних вигод об'єктів.

3. Формувати ремонтний фонд на підставі забезпечень майбутніх витрат і платежів, використовуючи для цих цілей субрахунок 474 «Забезпечення інших виплат і платежів».